

Proměny současné rodiny pohledem žáků středních škol

Bc. Sabina Ondráčková

Diplomová práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Sabina Ondráčková
Osobní číslo:	H19972
Studijní program:	N0111A190013 Sociální pedagogika
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Proměny současné rodiny pohledem žáků středních škol

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny, proměny moderní rodiny a výchovy dětí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

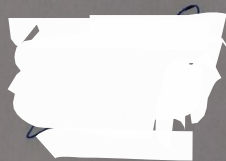
Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

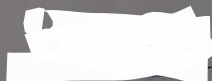
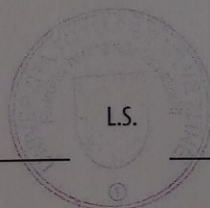
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KUBÁTOVÁ, Helena, 2008. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2456-0.
- MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-05-9.
- SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Iva Staňková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **23. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.3.2021

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

²⁾ Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Diplomová, bakalářská a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Pláti, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporuje-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše, přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá proměnami současné rodiny. Práce je rozdělena do dvou částí. První částí je část teoretická, zde najdeme vymezení pojmu rodina. Zaměřuje se také na vymezení typy rodiny, její funkce, vývoj a historii.

Praktická část se skládá z výzkumu, který je zaměřen na proměny současné rodiny pohledem žáků středních škol, na to, v jakých rodinách žáci vyrůstají, co řadí mezi nejvýznamnější funkce rodiny a také co si představují pod pojmem rodina.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, historie rodiny, typy rodiny, proměny rodiny

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the changes of the current family. The work is divided into two parts. The first part is the theoretical part, here we find a definition of the term family. It also focuses on defining the types of family, its functions, development and history.

The practical part consists of research, which is focused on the changes of the current family from the perspective of high school students, in which families students grow up, what ranks among the most important functions of the family and also what they imagine under the term family.

Keywords: family, function of family, family history, types of family, family transformation

Především bych chtěla poděkovat PhDr. Ivě Staňkové, Ph.D. za odborné vedení, poskytnuté rady a cenné připomínky v průběhu mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat mému manželovi a svým rodičům, že mě po celou dobu studia podporovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA.....	11
1.1 FUNKCE RODINY.....	12
1.2 TYPOLOGIE RODINY	16
2 RODINA TRADIČNÍ VS. MODERNÍ.....	17
2.1 TRADIČNÍ RODINY.....	17
2.2 SOUČASNÁ RODINA.....	19
2.3 PROMĚNY RODINY.....	24
3 SOUČASNÉ TRENDY V RODINĚ	28
3.1 SEZDANÁ MANŽELSTVÍ.....	28
3.2 NESEZDANÉ SOUŽITÍ.....	29
3.3 ROZVEDENÁ RODINA.....	30
3.4 SINGLE RODIČOVSTVÍ.....	31
3.5 HOMOFOBNI RODINY.....	31
3.6 BEZDĚTNÉ RODINY.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	32
4 POPIS A ZDŮVODNĚNÍ TÉMATU	33
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	33
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	34
4.3 POJETÍ VÝZKUMU.....	34
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	35
4.5 ZPŮSOB VÝBĚRU VÝBĚROVÉHO SOUBORU.....	35
4.6 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	35
5 INTERPRETACE A VÝSLEDKY VÝZKUMŮ	37
6 SHRUTÍ.....	48
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	51
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	56
SEZNAM TABULEK.....	57
SEZNAM GRAFŮ	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Tato práce nese název Proměny současné rodiny pohledem žáků středních škol. Práce je rozdělena na dvě části. V první polovině práce je část teoretická a za ní následuje praktická část.

Rodina. Když se zamyslíme nad tím, co pro nás toto slovo znamená, každého napadne v hlavě něco jiného. Někdo má na mysli radost, lásku, někdo naopak přepadne hněv nebo smutek. Jelikož jak se dozvíme později, narůstá počet rozvodů, hodně z nás toto období smutku zažilo. Negativní vzpomínky nejvíce ovlivňují děti, jelikož si dávají rozvod rodičů za vinu, potýkají se pak v budoucnu s problémem sňatku, jelikož nechtějí být svázáni svazkem manželským.

Myslíme si, že je toto téma v dnešní době velmi diskutované a aktuální. Za účelem diplomové práce jsem si toto téma vybrala z důvodu, že v poslední době je otázka proměn současných českých rodin, neustále řešeným tématem psychologů, sociologů i medií. Také se domníváme, že je tomuto tématu třeba věnovat větší pozornost, jelikož téma rodiny úzce souvisí s oborem sociální pedagogiky. Tato problematika je velmi různorodá a názory odborníků i širší veřejnosti se poněkud často liší.

Cílem teoretické části je přiblížit teorii rodiny, její funkce a typy, tradiční a moderní rodinu a v neposlední řadě seznámit čtenáře se současnými trendy rodin. Cílem je obohatit práci o zajímavé a teoretické poznatky.

První kapitola teoretické části diplomové práce se věnuje vymezení definice rodiny, její funkce, typy rodin a také demografický vývoj. Druhá kapitola se věnuje pojmům, jako je tradiční a moderní rodina, jaké jsou rozdíly mezi nimi, také si přiblížíme proměny rodiny. Třetí kapitola se zaměřuje na současné trendy rodin, přiblížíme si pojmy jako je manželství, nesezdané partnerství, single rodičovství, rozvedená rodina nebo například bezdětná rodina.

V praktické části diplomové práce se zaměřujeme na žáky středních škol a jejich pohled na proměny současných rodin, pomocí dotazníkového šetření, který obsahuje 19 položek. Na danou problematiku bylo napsáno nespočet odborných publikací a článků, většinou se však autor zaměřil pouze na jeden problém (např. rozvodovost), proto jsme se rozhodli, že se budeme snažit zjistit celkovou proměnu rodiny.

Práce se snaží zaměřit na žáky středních škol, resp. jedná se o děti ve věku 15 – 20 let a poukazuje na problematiku vývoje, či proměny současné rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

V této kapitole si uvedeme definici rodiny podle několika autorů, existuje celá řada definic. Existují autoři, kteří se zaměřují především na její biologicko-reprodukční funkci, tedy na udržování pokračování rodu a obnovu společnosti. Dále si uvedeme její funkce podle Krause a seznámíme s typy rodin.

Podle Krause (2014, s.80) je rodina: *“strukturovaným celkem, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.”* Rodina je brána jako přirozené prostředí lidí, do něhož se člověk rodí, aniž by si mohl vybrat jiné, a přejímá od rodičů návyky, tradice, dovednosti.

“Rodina se nevyvíjí jen sama o sobě, ale v závislosti na společnosti. Už v nejstarších etických a morálně-normativních spisech se můžeme dočíst, že jakmile lidé přestanou plnit své rodinné závazky, společnost ztrácí svou sílu.” (Možný, 2008, s. 15.)

Helus (2015, s. 135) uvádí, že *„rodina je jednou ze základních strukturálních složek společnosti a složkou zcela základní, pokud jde o zajišťování péče o děti a mládež, zejména pak o vytváření prvopočátečních předpokladů rozvoje osobnosti v socializačním procesu.“* Dále tvrdí, že *„rodina je základem společnosti, jaká rodina – takové děti.“*

Naopak Prekopová (2009) tvrdí, že rodina je místem, kde se projevování citů odnaučuje. Podle ní tomu pomáhají věty stylu: *„no tak se vzchop“*, *„nestůj tady jako trdlo“*, *„nech mě na pokoji“*, *„drž pusu“*, *„nebreč mi tu“* apod. (Prekopová (2009, s. 146).

V dnešní době má rodina pro dítě stále bezpochybný význam. Již od početí rodiče ovlivňují své dítě jak v oblasti sociální, tak tělesné či duševní. Již v době prenatalního vývoje získává dítě od rodičů genetické vybavení, které mu zůstává do konce života. Po narození dítěte začínají rodiče vychovávat a mají tak vliv na celkový jeho rozvoj. Rodiče si kladou za cíl, vychovat v dítěti, co nejlepšího člověka, snaží se, aby dítěti předávali zkušenosti a probudili v něm určitou dovednost, či talent. Rodina je pro základním stavební prvkem, ve které si dítě osvojuje základní vzorce chování, návyky, dovednosti a strategie, které ho pak v budoucnu ovlivňují ve fungování ve společnosti, především v oblasti interpersonálních vztahů, a to jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. Rodina se snaží dítěti předávat kulturní hodnoty, sociální normy, různé tradice, zvyky. Dítě si poté vytváří hierarchii těchto hodnot. Pod jejím vlivem se vyvíjí též sociální a morální citění (Možný, s. 75)

LÍŠKOVÁ (2014, s. 31) uvádí, že: *“dítě získává napodobováním od členů své rodiny vzorce chování, přejímá od nich různé hodnoty a učí se, jak by se mělo chovat v určitých situacích.”*

V 20. století došlo k mnoha změnám a z tradiční vícegenerační rodiny vznikla rodina nukleární, která je tvořena matkou, otcem a dítětem, popřípadě více dětmi (Líšková, 2014, s. 37).

Zodpovědnost za dítě a jeho výchovu má ale rodina stále stejnou, ať už se jedná o rodinu nukleární, náhradní, doplněnou anebo adoptivní. (Strašíková, 2000, s. 75)

Holá (2014, s. 13-24) charakterizuje rodinu z několika pohledů, a to:

- právního pohledu - mezi účastníky rodiny vznikají společenské vztahy a pro právo jsou důležité morální hodnoty a sepětí rodiny,
- sociologického pohledu - jenž rodinu popisuje jako primární instituci, či jako podsystém společnosti, který si chrání své členy a je stabilní,
- psychologického pohledu, jenž pojímá rodinu jako systém a tvrdí, že pokud má člen rodiny obtíže, pramení z fungování celé rodiny.

V Zákoně č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, je rodina zanesena v jeho druhé části „Rodinného práva“. Tato část je dále rozdělena na tři hlavy „Manželství“ (§655 až 770), „Příbuzenství a švagrovství (§771 až 927) a „Poručenství a jiné formy péče o dítě“ (§928 až 975). V zákonu o rodině najdeme například uspokojování potřeb rodiny, rozhodování o záležitostech rodiny, či péči o dítě a jeho ochranu (Občanský zákoník in Sbíрка zákonů ČR, 2012)

1.1 Funkce rodiny

Rodina plní hodně funkcí, které se v průběhu proměňovaly. V dnešní rozpadající se industriální společnosti neustále vzrůstají nároky a požadavky na rodinu. Důsledkem této společnosti je, že rodina své funkce neplní dostatečně. Na druhou stranu je v dnešní době cítit, že je posílen význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru. *“Zejména v sociálně slabém prostředí rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti, mohou uchýlit. Je tedy stále nenahraditelnou institucí, protože nejlepším způsobem spojuje specifické a univerzální – bez osobního, angažovaného zaujetí rodičů na osudu potomků by*

se děti vychovat nedaly a bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám také ne.” (Kraus, 2014, s. 81).

K určitým proměnám v plnění funkcí rodiny však nepochybně došlo, zde uvádíme jednotlivé funkce podle Krause:

1. biologicko – reprodukční funkce – tato funkce má význam pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří rodinu tvoří. V roce 1990 se v ČR narodilo nejméně dětí za celé 20 století. Aby se společnost rozvíjela, potřebuje ale, aby měla velkou reprodukční základnu. Je proto potřeba, aby se rodil dostatečný počet dětí. Problém dnešní doby je, že dle současného trendu je ve většině vyspělých zemích dítě odkládáno na pozdější věk, jelikož je dítě vnímáno jako překážka v profesní kariéře, překážkou při cestování, seberealizaci a také z finančních důvodů. Dítě je závazkem na celý život a bojí se, že jej nedokážou finančně zabezpečit. V posledních letech proto ubývá počet narozených dětí. Stále více partnerů plánuje pouze jedináčka, nebo dokonce uvažují nad tím, že by nechtěli na tento svět přivést vůbec žádné dítě. Již nyní nám stárne populace a obáváme se, že to bude horší. Dříve bylo obvyklé, že ženy se stávaly matkami dříve, nyní je obvyklejší pozdější věk.

2. sociálně – ekonomická funkce – tato funkce zahrnuje velké množství aspektů. Rodina je zde chápána jako významný prvek v systému ekonomického zabezpečení společnosti. Rodina se stává významným spotřebitelem, zapojuje se do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání. Rodina se stává prvkem, na kterém je závislý celý trh. Pokud se naskytne jakákoliv porucha ekonomické funkce, rodiny má málo finančních prostředků a ocitá se v hmotné nouzi. V dnešní době je to především důsledek nezaměstnanosti nebo také zvyšování životních nákladů.

Členům rodiny má tedy poskytovat životní jistoty. Langmeier a Krejčířová (2006) nazývají tuto funkci hospodářskou a uvádějí, že v dnešní společnosti je značně oslabena. Podle Špaňhelové (2010, s. 12) by neměla nikdy ekonomická funkce převýšit funkci emocionální.

3. funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) - tato funkce pojednává v zajišťování životních potřeb pro všechny členy rodiny, zejména děti. Jedná se o potřeby biologické, hygienické nebo zdravotní. Tato funkce se snaží o vytvoření bezpečného domova. Tuto funkci přebíral před revolucí z velké části stát. Stát zajišťoval např. důchodové, nemocenské pojištění, domovy důchodců, léčebny pro dlouhodobě nemocné, ozdravovny, povinné očkování, preventivní prohlídky. Po revoluci r. 1990 se na tom začala více spolupodílet rodina, jednalo se především o to, že očkování, preventivní prohlídky od obvodních lékařů

a stomatologů neorganizuje škola, ale každý si za to nese odpovědnost sám. Další změny proběhly v nemocnicích, ze kterých jsou pacienti propuštěni do domácí léčby dříve a zanikají ozdravnice, či některé léčebny. V dnešní době máme díky státu nespočet sociálních podpor. Funkce je rovnoměrně rozdělena mezi stát a rodinu.

4. Socializačně-výchovná funkce - rodina je též první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hlavní úlohou této funkce je příprava a osvojení praktických dovedností a příprava dětí na vstup do dospělosti. V dnešní době je ale tahle funkce i opačná, kdy děti, nebo spíše mladiství, působí na rodiče (popř. prarodiče), například je učí pracovat s počítačem a jinými technologickými komunikačními prostředky. Jelikož se prodlužuje věk, ve kterém senioři umírají, často se stává, že vedle sebe žijí i tři nebo čtyři generace. Tak vzrůstá i dosah socializačního působení dětí a mládeže na rodiče i prarodiče v užší i širší rodině. V dnešní době často rodiče očekávají, že část výchovy za ně přebere škola. Dle jejich názoru mají učitelé určitou kvalifikaci, a tak by měli mít správné styly výchovy a ví, jak komunikovat s dětmi, a tak dokáží napravit chyby, které dopustili oni jako rodiče svým přístupem. Dle Krause (2014, s. 81) jsou tyto chyby způsobeny nevhodnými přístupy (styly) ve výchově:

- **Liberální styl** - dítěti je vše dovoleno.
- **Autoritářský styl** - dítě zde musí plnit strohé zákazy a příkazy.
- **Demokratický** - vztah je založen na partnerství a vztahu.
- **Rodina hýčkovácí dítě** - která vyhoví dítěti ve všem, co požaduje a vždy dostane to, co chce. Dítě je rozmazlováno.
- **Rodina hypochondrizující** - rodina projevuje o dítě nepřiměřené obavy.

Např. Helus (2007) ve své kategorizaci oklasifikoval rodiny s narušenými funkcemi takto:

Nezralá rodina: tato rodina nemá zkušenosti s výchovou potomka, nemá zajištěné finanční ani bytové potřeby. Neumí vytvořit dítěti potřebné zázemí. Je pravděpodobná krize v rodinných vztazích.

Přetížená rodina: dítě se dostává na okraj zájmu rodičů. Přetížeností hovoříme v případě, že: rodiče tráví mnoho času v práci, vyčerpání narozením dalšího dítěte, nemoc v rodině, psychické problémy, finanční problémy.

Ambiciózní nebo perfekcionistická rodina: rodiče se snaží vynahradit na dětech to, co sami nedokázali, kladou na dítě přehnané nároky. Mají nepřiměřené požadavky vůči věku dítěte.

Autoritářská rodina: dítě nemá prostor pro rozvoj vlastní osobnosti. Dítě zde musí plnit strohé zákazy a příkazy. Časté je používání trestů fyzických i psychických.

Rozmazlující rodina: rodina, která vyhoví dítěti ve všem, co požaduje a vždy dostane to, co chce. Dítě je rozmazlováno. Rodiče dítě neustále chrání a hájí, děti mají později problém nést za něco odpovědnost a poradit si s problémy.

Rodina liberální a improvizující: dítě nemá žádný režim, dané hranice, bez pravidel a povinností.. Dítě mají nadměrnou volnost a často ji využívají.

Rodina odkládající: některé rodiny mají tendence dítě někomu svěřovat, odkládat jej, kdykoliv je to možné. Dítě pak často střídá prostředí v rámci celé rodiny, nebo kamarádů a nemá vytvořený citový vztah ke svému vlastnímu domovu.

Disociovaná rodina: nefunkční vztahy se členy rodiny nebo okolím. Rodina neustále řeší jen konflikty. Vypjatou konfliktovostí se vyznačuje kritická situace rozpadající se rodiny v době probíhajícího rozvodu. (Helus, 2007, s. 153-161)

5. Funkce zahrnující rekreaci, relaxaci a zábavu. Největší význam mají tyto aktivity pro děti, ale samozřejmě se týkají všech členů rodiny. Tato funkce se projevuje v míře trávení volného času se všemi členy rodiny, jak tráví dovolené, zda jezdí někde na výlety. Také zde patří zájmová činnost a koníčky.

6. Emocionální funkce rodiny. Jedná se o poslední funkci dle dělení Krause. Tato funkce je však zcela zásadní a nezastupitelná v rámci rodiny a bez které by rodina nemohla fungovat. Tato funkce obsahuje to, co žádná jiná funkce nedokáže nahradit, a to je pocit lásky, ochrany, bezpečí a jistoty. V každé rodině se míra a kvalita této funkce liší. Od 90. let minulého století lze u nás v důsledku všech těchto změn pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci (z důvodu rozvodů, dezintegrace, zaneprázdněnosti atd.) plní jen s velkými obtížemi, resp. neplní téměř vůbec. Narůstá počet dětí citově deprimovaných, nebo i týraných.

(Kraus, 2014, 81 - 82)

Nedílnou součástí emocionální funkce rodiny je i funkce sociálně podpůrná. Ta vystupuje do popředí zejména v období krize či nemoci v rodině. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s.)

1.2 Typologie rodiny

Rodina tvořena rodiči (rodičem) a dětmi bývá nazývána rodinou **nukleární**. Rodinu rozšířenou o blízké příbuzné, prarodiče, strýce, tety apod. označuje termín **rodina rozšířená**. Rodina, v níž jedinec vyrůstá jako dítě, nazýváme **rodinou orientační**, rodinný svazek, který později samo zakládáme, označujeme jako **prokreační**. (Kraus, 2014, s.80)

Rodinu orientační a prokreační si ještě níže přiblížíme:

Rodina, do které se dítě narodí a ve které vyrůstá, je označována jako **rodina orientační**. Tato rodina poskytuje dítěti základní sociální zkušenost, podněty různé kvality a kvantity, je podporován jeho rozvoj. Dítěti je poskytován prostor pro vlastní rozvoj, názory, tím také získává pocit důležitosti. Láska, jistota a bezpečí jsou pro děti velmi významné a jsou vzorem pro další mezilidské vtahy. Ve funkční rodině si dítě buduje svoji identitu, sebeúctu a sebedůvěru. (Vágnerová, 2006, s. 590).

Dalším typem rodiny je **rodina prokreační**, tuto rodinu si vytváří již dospělý člověk. Získané zkušenosti si přenáší z rodiny orientační, ne však všechny, některé zkušenosti, jako je partnerství, nebo rodičovství se člověk musí naučit plnit zcela nově. Plnění těchto rolí se může stát psychicky náročné. Zvládání těchto rolí se projevuje v celkové atmosféře rodinného klimatu. (Vágnerová (2008, s. 591-592)

Z hlediska průběhu socializace má zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit. Hovoříme proto o **rodině funkční** (všechny své funkce plní přiměřeně), **dysfunkční** (některé funkce nejsou plněny dostatečně, celkový život rodiny však není zásadně ohrožen) a **afunkční** (rodina nezvládá své základní funkce, je vnitřně rozkládána a zásadně je narušován i socializační vývoj dítěte). (Kraus, 2014, s.80)

2 RODINA TRADIČNÍ VS. MODERNÍ

V této kapitole si vymezíme definici tradiční a moderní rodiny a popíšeme, jak taková rodina vypadá. Také se budeme zabývat rozdíly mezi tradiční a moderní rodinou.

Jaké jsou rozdíly mezi tradiční a moderní výchovou?

“Obě jsou založeny na potřebě biologické a sociální reprodukce ve společnosti, čímž přispívají k udržení přenosu informací z jedné generace na druhou a tím i k výhodnějšímu postavení rodiny ve společenských strukturách. Toto poslání stále přetrvává, avšak moderní rodina prošla v minulosti mnoha společenskými proměnami, které se významně dotkly i způsobu předávání tohoto dědictví. Moderní rodina se už z velké části nezabývá pouze ekonomickým dědictvím, ale zaměřuje se stále více i na vztahy mezi členy rodiny a na vzdělanostní kapitál.” (Možný, 2008, s.23)

Již od počátku lidstva se usilovalo o vysvětlení principů, na nichž je založena sociální organizace lidské reprodukce. Příbuzenská organizace je pro člověka podstatná od prvního okamžiku, kdy zakládá jakkoli primitivní společnost. Společnost dlouho usilovalo o to, aby mohli zanechat svým potomkům zprávu o svém úsilí v podobě psaného textu. Již nejstarší literární památky vesměs obsahují jakousi teorii rodiny. Počátky lidské párové rodiny můžeme zařadit někdy do doby asi půl miliónu let před našim letopočtem. Toto období je charakterizováno silnou sexuální vazbou heterosexuálních párů, společně se podílejících na výchově dětí. Starost o dítě je nutná zejména pro dlouhé období nedospělosti a závislosti u člověka ve srovnání s ostatními živočišnými druhy. (MOŽNÝ, 2008, s. 17)

Rozdíl mezi tradiční, moderní a postmoderní společností si uvedeme v podkapitole proměny rodiny.

2.1 Tradiční rodiny

Co vlastně považujeme za tradiční rodinu? Existuje ještě vůbec tradiční rodina? Co znamená pro dnešní mladou generaci rodina? Za tradiční rodinu považujeme ženu a muže, kteří byli sezdáni a poté se jim narodili děti.

“Tradiční rodinu tvořilo velké množství členů, kteří se snažili uchovat svůj rod, svůj majetek. Nebývalo ani výjimkou v dobách minulých, kdy rodiče zprostředkovali již v dětském věku svým potomkům dojednání budoucího manžela. Manželství fungovala na principech morálky, respektu, tradičních zvyčích a vyznávání náboženství” (Helus, 2015, s. 138).

Tradiční rodina byla široká, vícegenerační. V rámci tradiční rodiny patří i prarodiče, kteří podporují své děti a předávají zkušenosti vnoučatům. Děti mají pak lepší vztah k seniorům obecně a jsou dobře připraveni na každodenní situace. V dnešní době ale počet tradičních rodin razantně ubývá.

Dle Možného (1999, s. 18) se pojem tradiční rodina historicky váže k období před nástupem kapitalismu a moderní společnosti. Taková rodina byla v rámci možností samostatná a soběstačná jednotka, která vše, co rodina vyprodukovala, spotřebovala. Taková rodina plnila nejen produkční a reprodukční funkce, ale také funkci pečovatelskou, vzdělávací a zaopatřovací, nepotřebovala žádné společenské instituce. Veškeré dění v životě rodiny se odehrávalo na jednom místě, kde rodina společně odpočívala, hospodařila i pracovala. V historii se tradiční rodina vyznačovala především nerovností mezi ženami a muži. V tradiční rodině měl hlavní moc muž, byl hlavou rodiny, rozhodoval o většině věcí. Společnost byla patriarchální. Možný (2006) uvádí, že: *“Od 18. století začala patriarchální struktura oslabovat, rozlišení rolí jednotlivých pohlaví už bylo jen nepatrné. V domácnostech se aktivity mezi ženy a muže zrovnoprávnily, do domácnosti byli zapojeni všichni členové rodiny.”*

Tradiční rodina žila podle dávných zvyků a tradic svých předků, soustředila se na práci, neexistovalo rozlišení mezi časem práce, volným časem. V této společnosti bylo nejvíc přirozenou věcí rodičovství.

V dnešní době je nejčastější důvod k založení rodiny láska, či touha po dítěti. V tradiční rodině tomu ale tak nebylo, děti nebyly tvořeny pro radost ani z lásky, ale za účelem přínosu společného hospodaření. Po narození dítěte již rodiče vybírali pro dítě partnera/partnerku. Výběr byl pouze zcela na rodičích a vybíralo se především na základě majetku. Pokud byli lidé jednou sezdáni, nebylo možné tento svazek podle křesťanské tradice zrušit. Trvalost rodiny zajišťoval manželský slib: „...dokud nás smrt nerozdělí.“ (Možný, 2006, s. 19) Jak ovšem ukazují teorie sňatkového trhu, sociální a kulturní determinanty výběrového párování ovlivňují vznik rodiny neuváženě, ale o to účinněji.

“Rodina se ovšem z lidského páru zakládá až narozením prvního dítěte. Na rozdíl od domácností, kterou mohou tvořit a často také tvoří i lidé žijící v páru opačného i stejného pohlaví a jež se zakládá také soužitím jiné, větší skupiny osob, ať už pokrevně spjatých, anebo nikoli, pro rodinu je svazek krve definující vlastností.” (Možný 1999, s.18)

Pojem rodiny se začal utvářet s koncem 18. století. Rodina se začala brát jako rodiče a jejich děti. Taková rodina se označuje jako **nukleární**. Žena je ta, která se stará o domácnost a výchovu dětí, naopak muž pracuje a stará se o rodinu pohledem ekonomické stránky. (Možný, 2006. s. 17).

V období totality, se vyznačovala česká rodina vysokou sňatečností, porody, potraty, také rozvodovostí a úmrtím. Toto období velmi podporovalo porodnost. (Národní zprávy o rodině, MPSV, © 2004). Jelikož ženy byly ty, které měly na starost péči o domácnost a děti, musely pracovat na podřízenějších pracovních pozicích a měly velké rozdíly v platech ve srovnání s muži.

Zhruba od sedmdesátých let 20. století se „tradiční“ rodina v českém pojetí rozpadá. Období revoluce bylo plné změn. Zvýšil se věk vstupů do manželství a sňatečnost klesla téměř o polovinu. Další pokles zaznamenala porodnost, porody také poklesly téměř o 50%, zvýšil se také věk matek prvorodiček. Děti a mladiství měli větší možnosti studia na středních a vysokých školách. Byla možnost cestovat, zmenšily se nerovnosti mezi muži a ženami na pracovišti i platových podmínkách. (Mareš, Potočný, 2003, s. 41-43).

Lidé první manželství a potomky odkládají na vhodnější dobu, která je spojená s dokončením vzdělání a kariérou.

Mareš, Potočný (2003, s. 43) dále uvádějí, že v osmdesátých letech se snížil počet sezdaných, muži se ženili ve 24 letech, ženy kolem 21 let. O deset let později se věk u mužů, co se týká manželství, posunuje na hodnotu 26, u žen na 24 let.

Dle Českého statistického úřadu (online) se věk matek prvorodiček zvyšuje od roku 1989 až do současnosti, za 32 let se tento věk zvýšil o 6 let.

2.2 Současná rodina

Rodina se v posledních desetiletích podstatně proměňuje po celém světě. Na konci minulého století se z hlediska rodiny, co se týká reprodukce a chování, vynořily nové trendy, které rodinu podstatně ovlivňují. Rodina jako sociální instituce se zásadně mění. Změny na sklonku doby moderní se samozřejmě týkají i české rodiny. Určité zpoždění proti evropskému vývoji, dané čtyřicetiletou izolací české společnosti od západní civilizace, se dynamicky vyrovnávalo od okamžiku, kdy se v devadesátých letech Česko znovu otevřelo světu. (Možný, 2008, s.258.)

V moderní rodině jde o to, aby si jednotlivec utvořil postoj k sobě samému i okolí, aby si utvořil důvěru v sebe sama. Člověk v rodině hledá smysluplnost života, je více zaměřený sám na sebe, upřednostňuje vlastní zájmy.

Montousse a Renouarda (2005, s. 291) uvádějí, že: *“v moderním pojetí rodiny není na sobě pár sociálně závislý. Sociální nezávislostí rozumíme například koničky, přátele nebo rozdílné povolání. Sňatky jsou realizovány ze svobodné možnosti volby partnera, z lásky. Ženy patřící do vyšších sociálních vrstev si záměrně vybírají muže dle vzdělání a intelektu, ženy z nižších vrstev si vybírají spíše dle morálních vlastností a stálosti. Oproti tomu muži všech vrstev bez rozdílu si u žen všeobecně nejvíce cení vnitřní krásy a schopnosti udržet vztahy.”*

V tomto moderním světě se také poslední dobou změnil také přístup k dětem. Děti pro nás znamenají mnohem víc a jsou vzácnější, než tomu bylo dříve. V tradiční rodině tvořeny za účelem ekonomického přínosu a společného hospodaření. V dnešní době je to spíše naopak, jelikož děti jsou velkým finančním závazkem, a ne každá rodina si může dovolit větší počet dětí. Z finančních důvodů by to nezvládli, nebo by dětem nemohli dopřát to, co by si zasloužili. V případě finančních problémů rodiny to nejvíce odnesou děti, finanční krize může vést také k rozvodu (Giddens, 2000, s. 79).

Nově zažívají tyto rodiny těžkosti a nové problémy, nastává krize v rodině. Jedná se například o muže středního věku, který má manželku a dvě děti, tráví však hodně času v práci a nemá čas trávit s rodinou volný čas. Rodině se to snaží vynahradit tím, že vydělává velký finanční obnos a tak se děti snaží uplácat novými hračkami, apod. Manželka ale nestačí na výchovu malých dětí a dožaduje se tak většího zapojení tatínka. Doma je ale stále napjatá atmosféra, díky takovému chování manžela, jsou neshody a hádky na denním pořádku. Někteří muži takovou situaci řeší milenkami, jiní se rozvádí a znovu vstoupí do manželství s mladšími přitažlivějšími ženami. I taková je moderní rodina. (Matoušek 2003, s. 41-42).

V moderní rodině se celkově zrychluje rodinný život. Ženy i muži si hledají partnery spíše dočasné, nikoliv na celý život, volí raději nesezdaná soužití, nechtějí se vázat do daleké budoucnosti, žijí zejména přítomností. Matoušek (2003, s. 40) Děti si dříve nacházejí mnoho kamarádů, dříve dospívají a odcházejí z domova. Zcela normálním jevem je zůstat svobodný, uzavřít manželství s věkově rozdílným protějškem nebo výchova dětí homosexuálními páry je již taky běžným jevem. Co je však bráno jako “normální”? Definice normality je velice obtížná. Pojem norma je v obvyklém významu něco průměrného, obvyklého, běžného. Norma je souhrnný statistický údaj, který popisuje testový výkon klienta ve vztahu

k standardizované skupině. Normální je to, co umožňuje jedinci optimálně fungovat ve společnosti.

V české rodině je v současnosti zcela normálním jevem, který se u mladých párů vyskytuje, závislost na rodičích, především sociální a ekonomická ať už v souvislosti s finanční pomocí či hlídáním dětí. I přes to, že některé páry mají potomky ještě před manželstvím, trendem současné české rodiny je odsun rodičovství do pozdějšího období, kdy budou vyzrálější, ekonomicky i sociálně zajištění. (Mareš, Potočný, 2003, s.47)

Navíc je v současné době je rozvod daleko jednodušší než v minulosti. Současnou rodinu lze charakterizovat větší nezávislostí manželů na rodině, méně závislé na státu.

“V hodnotovém měřítku má rodina stále vysoké postavení, i když už dávno není chápána ve svém tradičním pojetí, není přehlížena ani úplně zatracována. Současným trendem mladých lidí, především mladých párů je založení rodiny již před uzavřením manželstvím. Jedním z důvodů není sňatek z lásky, ale někdy spíše z neuváženého očekávání potomka. Moderní podoba manželské lásky a oddanosti klesá. Většina jedinců není připravena na rodičovskou roli.” (Možný, 1990, s. 80-82).

V dnešní době je pravidlem, že jsou zaměstnaní oba partneři, jak žena, tak i muž. Pro rodinu je to nutné z hlediska financí, jelikož pouze malá část domácností, dokáže ufinancovat celou domácnost a děti z jednoho platu. Domácnosti s dětmi, kde oba rodiče pracují, se právě v posledním půlstoletí minulého věku staly opět z výjimky obecným stavem.

V souvislosti se zaměstnáním ženy došlo k realizaci dvou modelů účasti žen na trhu práce:

- Přerušovaná kariéra, kdy žena odchází pouze na krátkou dobu před a po narození dítěte z práce.
- Kontinuální pracovní kariéra je druhým modelem, a znamená přerušování na minimální dobu, kdy oba partneři pracují na plný úvazek nebo jeden pracuje omezeně při výchově dětí. (Mareš, Potočný, 2003, s. 47).

Profesní kariéra se pro ženu stává stejně důležitou jako pro muže. Povaha práce se značně změnila, nevyžaduje již zdatnost fyzickou, někdy se jedná spíše o psychickou odolnost pro výkon povolání. (Možný, 2006, s. 23).

Trendy současné rodiny, které jsou charakterizovány rostoucí zaměstnaností žen i mužů v české společnosti popisuje Špaňhelová (2010, s. 11-12) ve svém díle *Dítě a rozvod rodičů*. Zde udává, že se stírají rozdíly mezi mužskou a ženskou rolí v rodině, tzn., že oba dva

rodičovské vzory mají stejná práva a povinnosti vztahující se k péči o děti a jejich výchovu. Postavení rodičů při socializaci dítěte je zatlačováno do pozadí mocným vlivem vrstevnické skupiny, jejíž hodnoty jsou stále více určovány vlivem hromadných sdělovacích prostředků, autonomie rodičů je omezována všude pronikajícími veřejnými institucemi a pro teorii socializace se stává nesamozřejmou i socializace k mužské a ženské sociální roli. Právě tyto základní role totiž prošly a dále procházejí hlubokou a historicky jedinečnou vnitřní přestavbou. Změnilo to povahu rodiny v tom, čím rodina přes všechno vnější zdání stále pro člověka je, totiž nejvýznamnější ekonomickou institucí.

Trendem současné rodiny je také omezování časového prostoru kontaktů rodičů a dětí. Trávení společného volného času je spíše vzácností, jelikož každý jednotlivý člen rodiny je zvyklý na jiný denní režim. Činnosti, které dříve dělala a vykonávala rodina, se posunují do společenských služeb. Dále se současná rodina zaměřuje pouze na své jaderné uskupení, čímž omezuje vícegenerační vztahy se členy širší rodiny. Současná česká rodina opouští venkov kvůli ekonomickým a sociálním důvodům a migruje do měst, kde dochází k technickému rozvoji a současně snižuje působení vlivu náboženství. (Špaňhelová, 2010, s.12)

Charakteristické rysy současné rodiny definuje i Kraus (2008, s. 83-86) mezi ty počítá demokratizace uvnitř rodiny, izolovanost od vnějšího prostředí a taky zmenšování rodin.

Charakteristické znaky současné rodiny podle Krause

1. Proměny současné rodiny zasáhly sociální role rodičů. Složitá a dlouhodobá demokratizace uvnitř rodiny způsobila, že muž ztratil dřívější výsadní postavení v rodině. Žena získala některá práva, ale i povinnosti, které dříve náležely jen muži. Také děti se stále aktivněji podílejí na organizaci rodinného života a vztah mezi rodiči a dětmi je více partnerský. Pokles autority otce v rodině však neznamená, že by v ní ztratil na významu. Přítomnost obou rodičů, kteří se ve svých rolích komplementárně doplňují, je pro děti nenahraditelná. Oba rodiče se také stávají představiteli možného partnerského vztahu, který dítě od první chvíle svého života sleduje a na kterém se samo učí, jak takový vztah vypadá a jaká jsou pravidla jeho fungování.
2. Rodina se často dostává do jisté izolovanosti a žije v určitém uzavření před vnější společností. Je to důsledek sílící tendence odděleného života jednotlivých generací a poklesu významů sousedských vztahů a také obecné tendence uniknout záplavě

podnětů dnešního přetechnizovaného a medializovaného života do pomyslného klidu rodiny.

3. Rodina se také zmenšuje, zvyšuje se počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a počet osamělých žen s dětmi. Spolu s uvedenou izolovaností to vede k menší stabilitě rodin, které se stávají citlivějšími na nejrůznější vnitřní otřesy. Neexistující vnějškové ukotvení v širších společenských vazbách má za následek, že jakékoliv konflikty či další problémy uvnitř rodiny ji, obrazně řečeno, vychylují z rovnováhy. Situace se může velmi rychle změnit ve stav ohrožující pevnost rodinného svazku, což pak vede až k jeho rozvratu
4. Dalším charakteristickým rysem je dezintegrace. Již delší dobu lze pozorovat, že téměř ve všech rodinách ubývá chvil, kdy se celá rodina schází pohromadě za účelem sdělit si navzájem své zážitky, radosti i starosti a hledat cesty vzájemné pomoci a spolupráce. Naopak přibývá rodin, v nichž se jednotliví členové jen potkávají, korespondují spolu, případně vůbec přestávají komunikovat. Navíc lze v řadě rodin pozorovat, že si manželé vedle společného rodinného života vytvářejí ještě další (zpravidla vázaný na vlastní záliby, resp. na intimní život a děti, které jsou tak odkázány samy na sebe, nezbyvá nic jiného než také žít svůj vlastní život.) Nastává atomizace života v rodině.
5. Na životním stylu rodin a zmíněné dezintegraci se silně podepisuje výrazné zatížení rodičů pracovními aktivitami, což s sebou nese značné časové zaneprázdnění. Důsledkem je vyčerpání, málo času na relaxaci a na chvíle prožité společně s dětmi. To bývá často kompenzováno nadměrným přísunem materiálních prostředků a vysokým kapesným, které rodiče dítěti poskytují apod. To se pochopitelně nutně promítne do hodnotového systému a charakterových vlastností dětí (neskromnost, povýšení, sobectví) a v konečném důsledku to může přispívat k deviantnímu chování.
6. Tato situace souvisí také s tím, že model současné rodiny bývá často dvoukariérový. Je to důsledek emancipace (růstu vzdělanosti, kvalifikovanosti, a tedy i zaměstnanosti žen), který někdy vede bohužel i k rozpadu rodin.
7. ČR patří k zemím s nejvyšším počtem rozvodů. Rozpadá se prakticky každé druhé manželství, a to nezahrnujeme rozchody nesezdaných párů. Ročně tak ztrácí trvalý a bezprostřední kontakt s jedním z rodičů přes třicet tisíc dětí. Velmi často přitom

slýcháme názor, že dítě nemusí vyrůstat v úplné rodině. Je sice pravda, že společenské stigma plynoucí z rozvodu rodičů již dnes nepůsobí, to však neznamená, že rozvod ztrácí svůj psychologický význam jako faktor ovlivňující duševní zdraví dítěte a jeho osobnostní rozvoj. Chronický stres spojený s „bojem“ rodičů vede někdy až k úzkostným stavům dítěte, které si může klást rozvod za vinu, případně i k jeho různým psychickým poruchám. Důsledky této krize si dítě často nese do dalšího života (obtížná identifikace s rolí dospělého muže či ženy, problémy s hledáním partnera, nestálost, promiskuita, nezřídká i různé sociální i psychické deviace). Velký počet rozvodů znamená i to, že partneři uzavírají nová manželství (soužití), a pokud ani ona nefungují, rodiče se často „střídají“. To opět nejvíc dopadá na děti.

8. Zanedbatelná není ani sílcí diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně. Mnoho domácností se koncentruje v nižších příjmových pásmech. Když pak chtějí některé z nich řešit finanční problémy půjčkami, často se neúměrně zadluží, takže jim hrozí i sociální vyloučení (exkluze). Tato skutečnost se velmi negativně projevuje v celém socializačním procesu. Důsledkem např. je, že děti ze sociálně slabých rodin se mohou stát terčem šikanování, v takových rodinách se také častěji objevuje i deviantní chování. Do složité situace se přitom dostávají především mladé rodiny s dětmi.

(Kraus, 2008, 83 – 86)

2.3 Proměny rodiny

V této podkapitole nastíníme situaci a některá úskalí dnešní rodiny. Zaměříme se na největší proměny dnešní české rodiny, což je proměna sňatečnosti, porodnosti a rozvodovosti.

Současná rodina neklade tak velký důraz na manželství, a tak se mnohem více liší od rodiny, kterou znají naši prarodiče. Pravděpodobně pracovní kariéra je jedním ze stěžejních důvodů těchto změn a rozmáhá se využívání jiných forem soužití. Stejně tak s tímto aspektem souvisí i odklad mateřství, což není trendem jen u nás, ale v celé Evropě.

V posledních desetiletích prošla současná česká rodina zajímavým vývojem. Poválečné období bylo v ČR, stejně jako v dalších evropských zemích doprovázeno velkým nárůstem sňatků, který byl doprovázen nezvykle vysokou porodností. Vzhledem k politickým a ekonomickým poměrům lidé rodinu vnímali jako hlavní oblast seberealizace. Liberální rozvodová legislativa, nedostatečná sexuální osvěta, sňatky uzavřené v nízkém věku, často v důsledku těhotenství partnerky, vedly v nemálo případech k rozvodu.

Současná rodina se ale nachází ve zcela odlišné situaci. Tradiční kritéria přestávají platit. Už dávno neplatí, že nutností pro založení rodiny je předem uzavřít sňatek manželský. Výrazně přibývá soužití, bez svazku manželského. V důsledku toho přibývá dětí, které se rodí mimo legitimní manželství – v současné době je takových dětí přibližně polovina. I taková soužití však mohou fungovat jako rodina a splňovat další znak rodiny – tedy že její členové bydlí pod jednou střechou a spolupracují mezi sebou. (Kraus, 2014, s. 79 – 80)

V poslední době jedinci pak častěji dávají přednost nesezdaným formám soužití, a tak ubývá sňatečnosti. Díky neformálnímu soužití dochází k zvyšování počtu dětí, které se narodí do nesezdaného partnerství. Dle Českého statistického úřadu, kdy poslední údaj jsem našla z roku 2019, bylo v tomto roce narozeno 112 231 dětí, z toho 54 093 bylo narozeno mimo manželství. (ČSÚ, online)

Významný prvek, který podmínil změnu rodiny, je prohlubující se dělba práce a rozvoj veřejných sociálních institucí, které přebraly rodině řadu jejích tradičních funkcí. Škola převzala od rodiny vzdělávací funkci, postavení rodičů při socializaci dítěte je zatlačováno do pozadí mocným vlivem vrstevnické skupiny a masmédiá odebrala rodině monopol na socializaci dětí k respektování hodnot a správnému životnímu stylu.

Změna se týká i výběru partnera. Zatímco dnes je prosazována svobodná volba partnera, v tradičních rodinách závisel jeho výběr nikoliv na vůli toho, kdo zakládal novou rodinu, nýbrž byl v rukou jeho rodičů. Pro ty byly hlavními kritérii úspěchu a vhodnosti majetkové poměry potenciálního partnera.

„Tyto základní sociální role totiž prošly a dále procházejí hlubokou a historicky jedinečnou sociální přestavbou. Struktura vztahů v rodině se zaměstnanou ženu vypadá jinak, a jinak vypadají i všednodennost v takové rodině a možnosti a limity pro takovou rodinu. Domácnosti s dětmi, kde oba rodiče pracují, se právě v posledním půlstoletí minulého věku staly opět z výjimky obecným stavem.“ (Možný, 2006, s.19)

Všechny tyto změny jsou velice podstatné a hluboce ovlivňují celou soudobou společnost.

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	široká, vícegenerační	Nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, kulturní
Legitimizace	sex, děti	děti	nelegitimizuje

Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statutotvorné, citové	citové
Autorita	otec	otec-matka, segregované	funkčně individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	náboženský, církevní	občanský	masmediální
Mezigenerační přenos	patrilinéární, autoritativní	demokratický, smíšený	slabý

Tabulka 1 Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny.

Zdroj: Možný, Rodina a společnost. 2006, s.20.

V současné společnosti přibývá dětí vyrůstajících v neúplných rodinách, vyrůstajících s nevlastními rodiči a roste počet tzv. sociálních sirotků. Sociální sirotci jsou děti, které: „sice mají biologické rodiče, ale ty nejsou schopni nebo ochotni o dítě pečovat.“ Dle Matouška (2003, s.182) níže uvedené jevy mají vliv na velikost a složení rodiny, zejména na počet dětí a růst podílu neúplných rodin. Mění se nejen podoba rodiny nukleární, ale také širších rodinných sítí, což vede k oslabení mezigenerační vzájemné pomoci.

Matoušek (2003) uvádí, že ve vyspělých západních státech se v rodinném chování projevují od 60. let 20. století následující trendy:

- klesá porodnost a sňatečnost,
- klesá počet dětí v rodině,
- roste věk uzavření prvního sňatku,
- roste počet odkladů zakládání rodiny do pozdějšího věku a tím i (dočasná) preference profesní kariéry,
- roste počet rozvodů vzhledem k počtu sňatků a počet nesezdaných soužití,
- roste počet matek vychovávajících dítě bez manžela i počet rodin dobrovolně bezdětných,
- roste počet lidí žijících v dalších netradičních formách rodiny.

Dle Kuchařové (2005, s. 167) dochází ke snižování významu tradiční rodiny ve prospěch alternativních forem soužití, mění se hodnota dítěte a změnu zaznamenaly i vztahy mezi rodiči a dětmi.

Jak již bylo zmíněno, rodina je i přes všechny své změny v proudu času unikátní a nenahraditelnou institucí. *“Spojuje osobní zaujetí dospělých prospěchem partnerů i dětí a univerzální zájem společnosti, kterým je stabilizované soužití mužů a žen. Mít stálého partnera a děti jsou hodnoty ceněné všemi společnostmi. I přesto, že společnost prošla řadou změn, aspirace na založení trvalého párového vztahu a touha po dětech jako naplnění vlastního osudu zůstávají však pro naprostou většinu lidí hlavní náplní života.* (Možný, 1999, s.21)

Dalo by se říct, že manželství už není hlavní životní prioritou mladých lidí. Čím více možností máme, tím více jich chceme vyzkoušet. V dnešním světě lidé mají možnost cestovat po celém světě, podnikat v jakémkoliv odvětví a vzdělávat se po celou délku života, mají nespočet možností, kterých lze snadno využít. Díky tomuto pak manželství a založení rodiny odkládají do pozdějšího věku.

3 SOUČASNÉ TRENDY V RODINĚ

Ve třetí kapitole naší diplomové práce se budeme věnovat tradičním i alternativním formám soužití. V posledních letech, jak jsme již psali výše a jak jde i na pohled vidět, v případě alternativních forem soužití se k takovému soužití přiklání více lidí. Mezi takové formy patří např. Singles rodičovství, registrovaná partnerství, oddělená soužití, bezdětná rodičovství či partnerství.

Moderní společnost mnoha způsoby oslabila aspekt uzavírání manželství a Evropou se tak nyní šíří skandinávský model partnerských soužití, která rodí a vychovávají děti bez uzavření manželství, či trend odkládání manželství do pozdějšího věku. (K nízké sňatečnosti v České republice, 2008, s. 10.)

V dnešní době, kdy spousta mladých dlouho studuje a v pozdějším věku začínají budovat kariéru. Díky těmto aspektům dochází, jak jsme již výše uvedli, k odkládání manželství a rodičovství do vyššího věku. Problémem dnešní doby je také nedostupnost bydlení. Z důvodu pracovního vytížení a budování kariéry, možnosti cestování, vzdělávání dochází také často k bezdětným partnerstvím nebo manželstvím, jelikož dítě je pak závazkem na celý život. Partneři upřednostňují spíše vlastní potřeby, před potřebami reprodukce. (K nízké sňatečnosti v České republice, 2008, s. 12.)

3.1 Sezdaná manželství

V této podkapitole se budeme věnovat sezdanému manželství a vývoji sňatečnosti po roce 1989 v České republice. Ze statistik ČSÚ s počtem sňatečnosti od roku 1976 lze vyčíst, že v roce 1976 byla sňatečnost nejvyšší, hranice atakovala 95 tisíc sňatků za jeden rok, dále počet sňatků až do 90. let 20. století klesal, po roce 1990 můžeme zaznamenat mírný nárůst, který trval až do roku 2000. Od té doby už ale tyto počty klesají. V roce 2013 počet sňatků byl historicky nejnižší a to 43,5 tisíce. Od té doby počet sňatků přibýval. V roce 2019 počet sňatků překonal hranici 54 tisíc. V roce 2020 se však tento růst zabrzdil, a to vlivem koronaviru a s ním spojených opatření, kdy hodně párů muselo svatby přesunout, či dokonce zrušit. (ČSÚ, online)

Na vývoji sňatečnosti se odráží zejména již výše zmíněné odkládání manželství do vyššího věku (Kuchařová, online, s. 30)

3.2 Nesezdané soužití

Nesezdaná forma soužití je v dnešní době velmi běžným jevem, je nazývána někdy jako kohabitanace a může sloužit také jako alternativa manželství, není ale oficiálně schválená zákonem. MOŽNÝ, 2006, s. 263)

Počet soužití však neustále roste, i když na to neexistují žádné statistiky, lze odhadnout, že jelikož se rodí mnoho dětí do mimomanželských svazků, lze odhadovat že roste počet nesezdaných soužití. Český sociolog Ivo Možný (1990, s. 162) pokládá: “Nesezdané soužití za soužití dvou snoubenců ve společné domácnosti, kteří žijí pravidelným sexuálním životem, mají-li příjem, tak spolu i hospodaří.”

V dnešní společnosti jsou nesezdaná soužití velmi běžná, nelze však nalézt žádné oficiální statistiky, nejsou zákonem stanovené definice, které by se této formy soužití týkala. Jelikož však klesá sňatečnost, lze odhadnout, že počet takových soužití stále roste. (Hasmanová Marhánková, Kreidl, Hubatková, 2012, s. 74).

Taková forma rodiny je ale velmi nestabilní. Pro většinu partnerů je tato forma soužití výhodnější, nemají pocit závazku. Také je poté jednodušší rozchod, jelikož nemusí řešit formální záležitosti, jako je soudní řízení, vypořádávání majetku, určení péče o dítě soudem. Tyto páry nepotřebují nebo nechtějí svatbu ani v případě očekávání potomka. Problém nastává ve chvíli, kdy se jeden z partnerů ocitne v problémech, např. zdravotních, v této chvíli druhý z partnerů není považován za osobu blízkou, a tak nemá právo na informace o jeho zdravotním stavu. (Kuchařová, online, s. 30.)

Český sociolog Ivo Možný formuloval a rozlišil tři formy nesezdaného soužití (Možný 2006, s. 113)

1. snoubenecké soužití - je to takové “manželství na zkoušku”, partneri se seznamují v průběhu každodenních situací. Postupem času zjistí, zda zvolí rozchod nebo, že spolu chtějí zůstat celý život. Pak takové soužití vede zpravidla ke sňatku a založení rodiny početím dítěte.
2. faktické manželství - jedná se o partnery středního nebo pokročilejšího věku. Partneri jsou ve většině případů již rozvedeni, nebo ovdovělí z předchozího manželství. Jelikož už nemíní mít vícekrát sňatek, zakládá se vztah druha a družky. Tento vztah má stejná práva jako manželství.

3. soužití svobodných mladých párů - v tomto případě se jedná o soužití stálé, ale nevede k sňatku.

3.3 Rozvedená rodina

Rozvodem v dnešní době končí spousta manželství. Průměrné trvání manželství nebývá podle statistického úřadu ani deset let. V roce 2013 míra rozvodovosti v České republice dosáhla 49% (Český statistický úřad, 2014). To znamená, že v České republice se rozvádí téměř každé druhé manželství. V české republice je nejběžnějším modelem porozvodového uspořádání rodiny tento model: matka samoživitelka s dětmi ve své péči, a soudem stanovené dny návštěv/prázdnin otce. V rodině po rozvodu se zásadně mění i ekonomická situace, kdy najednou schází celý jeden příjem. Špatná finanční situace domácnosti, osamělost, omezený kontakt dětí s otcem jsou nejzávažnější problémy po rozpadu rodiny. K dalším patří například výchovné problémy, o nichž se předpokládá, že souvisí s nepřítomností otce v rodině a emocionální nestabilita. Matky se naopak potýkají s přemírou zodpovědnosti, která na nich po rozchodu spočívá: s nutností zajistit chod rodiny jako jediný rodič a jako jediný živitel (Dudová, 2008, s. 30 – 31)

Manželství zaniká jen z důvodů stanovených zákonem v § 755 zákona č. 89/2012 Občanského zákoníku:

- (1) Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.
- (2) Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu
 - a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo
 - b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.
- (3) Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů. (zákonyprolidi.cz, online)

3.4 Single rodičovství

Ve společnosti se nyní stále více objevuje skupina žen a mužů v rozmezí mezi 20–30 lety, kteří už nežijí se svou původní rodinou, odpoutali se od ní, ale vlastní rodinu stále nezaložili. (MOŽNÝ, 2006, s. 199)

Skupinu těchto mladých lidí tvoří především muži žijící single – svobodní či rozvedení. Mladých žen žijících samostatně je oproti mužům méně, jelikož mají velmi často dítě či děti a spadají tak do skupiny neúplných rodin. (MOŽNÝ, 2006, s. 259)

3.5 Homofobní rodiny

Z hlediska zákona nelze uzavřít manželství dvou osob stejného pohlaví. Lze pouze uzavřít registrované partnerství, které je definováno v zákoně č. 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství, kde je definováno jako: *“Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem (dále jen "partnerství")”*. Prohlášení se činí před matrikářem na základě otázky, položené osobám, které do partnerství vstupují, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství. Do partnerství mohou vstoupit pouze osoby starší 18 let, po vstupu do partnerství mají partneři vzájemnou vyživovací povinnost a mají stejná práva a povinnosti. *“Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.”* (zakonyprolidi.cz, online)

3.6 Bezdětné rodiny

Bezdětné rodiny jsou často odsuzovány. Tento typ je založen na manželském či partnerském svazku, kde se nenachází žádné vlastní ani osvojené dítě. Partneři nebo manželé se rozhodnou zaměřit svůj život na cestování, vzdělání a kariéru, a tak se rozhodnou zůstat bezdětní. Také existuje nezanedbatelné množství rodin, jež by si potomka velmi přáli, ale ze zdravotních důvodů to není možné. Vyplývá to například z dlouhodobého užívání antikoncepce. (Sobotková, 2007, s. 162)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POPIS A ZDŮVODNĚNÍ TÉMATU

Mým cílem diplomové práce je zjistit, jaké jsou proměny současných rodin pohledem žáků středních škol. Téma rodiny jsem si zvolila z důvodu aktuálnosti, v poslední době problematika rodiny bývá často diskutovaným tématem, z Českého statistického úřadu lze vyčíst, že: „*klesá porodnost i počet uzavřených sňatků, naopak dochází k nárůstu rozvodů a stále více dětí žije v mimomanželských svazcích, jejich rodina je rozvedená.*“ (ČSÚ, online) Z médií stále slyšíme, jak lidé se snaží odkládat svatby, dochází k nárůstu rozvodů apod. Jak na to pohlíží žáci středních škol? A jak je to ovlivní v budoucnu? To je mým cílem zjistit v rámci mé diplomové práce. Praktickou část práce bude zaměřena na zpracování výsledků dotazníků. Na konci své práce se budu snažit zodpovědět hlavní a výzkumnou otázku, kterou jsem si předem stanovila.

Rodina je pro nás velmi důležitá, již od narození nás ovlivňuje, učí, předává zkušenosti a rady. Díky rodině přebíráme vzorce chování a její hodnoty. Rodina má však mnoho významů a pro každého člověka představuje jiný význam. Podle psychologického slovníku je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl, Hartlová, 2015, s. 512) Podle Matouška (2003, s.187) je v užším, tradičnějším pojetí rodina skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků. V širším pojetí, se za rodinu začíná považovat i „*skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti.*“ (Matoušek, 2003, s.187).

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem mé práce bude zjistit, jaké jsou proměny současné rodiny pohledem žáků středních škol.

Dílčí cíle:

Cílem je zmapovat, v jakém typu rodin žáci středních škol vyrůstají.

Zjistit, jak se liší postavení muže a ženy v současných rodinách pohledem žáků středních škol

Cílem je zjistit, jak se proměnily funkce rodiny pohledem žáků středních škol.

Cílem je zjistit, jaký důraz na svazek manželský kladou žáci středních škol.

Cílem je zmapovat význam rodiny pro budoucí život pohledem žáků středních škol.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je pohled žáků středních škol na proměny současné rodiny?

Díličí otázky:

V jakém typu rodin žáci středních škol vyrůstají?

Jak se liší postavení muže a ženy v současných rodinách pohledem žáků středních škol?

Jak se proměnily funkce rodiny pohledem žáků středních škol?

Jaký důraz na svazek manželský kladou žáci středních škol?

Jaký význam má rodina pro budoucí život žáků středních škol?

4.3 Pojetí výzkumu

S ohledem na cíl výzkumu, jsem se rozhodla provést kvantitativně orientovaný výzkum. Na rozdíl od výzkumu kvalitativního, lze prozkoumat větší skupinu žáků. Reichel (2009, s. 40) uvádí, že „*kvantitativní přístup, stručně vzato, předpokládá, že fenomény sociálního světa (různé jeho aspekty, objekty, procesy ad.), které činí předmětem zkoumání, jsou svým způsobem měřitelné, či minimálně nějak tříditelné, uspořádatelné*“. Jak uvádí Chráska (2007, s. 163), zabývá se průzkumem informací, údajů, ale i názorů též postojů zkoumaných osob.

Jako metodu sběru dat jsem zvolila dotazník, jelikož se jedná o rychlý druh rozdáání dotazníků a následnou návratnost v poměrně krátkém čase, také je zde anonymita žáků, tudíž žáci se nebojí projevit svůj názor. Myslím, že díky tomu, lze z dotazníků vyčíst opravdu mnoho.

Podle Chrásky (2016, s. 158) je dotazník „*soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně*“. Před sestavením dotazníků, proběhlo studium odborné literatury na dané téma. Z důvodu průběhu pandemie jsem zvolila jako distribuci dotazníků aplikaci Survio, která je považována za vhodný online nástroj pro různé dotazníky či ankety.

Dle Gavory (2010, s. 133) je „*elektronický dotazník velkou výhodou, jelikož se díky snadnému přístupu k počítači a k internetu zlehčuje kontakt s respondenty a snižuje se i finanční a časová náročnost celého výzkumného šetření*“. Distribuce online má pozitivní i

negativní stránky. Pozitivní stránkou je, že žáci mají jistotu anonymních odpovědí v pohodlí domova, pro mě jako výzkumníka je taky jednodušší sdílet dotazník na síť a poprosit respondenty, ať dotazník sdílají mezi své přátele, může se tak během krátké doby vrátit hodně vyplněných dotazníků. Mezi negativy řadím, že žákům se to nechce vyplňovat anebo můžou vyplnit nesmysly.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem v mé diplomové práci byl vybrán soubor všech žáků středních škol, konkrétně se jedná o žáky, kteří navštěvují maturitní i učňovské obory. Tudíž se zpravidla jedná o respondenty ve věku od 15 do 20 let. Do svého dotazníku jsem zařadila otázku, která se týká školy, kterou žák navštěvuje.

Základním soubor jsou všechny střední školy České republiky. V České republice je celkem 1284 středních škol. Dle ČSÚ střední školy navštěvuje 423 838 tisíc žáků. Tři čtvrtiny středoškoláků studuje střední školy s maturitní zkouškou, z toho 44 % v odborném středním vzdělávání a 31 % na gymnáziích. Pětina žáků středních škol navštěvuje školy poskytující střední vzdělání s výučním listem a 3,5 % se věnovala nástavbovému studiu. (ČSÚ, online)

4.5 Způsob výběru výběrového souboru

Jelikož bude dotazník zavěšen na sociální síť, tak má každý prvek základního souboru stejnou šanci dostat se do výběrového souboru.

4.6 Zpracování dat

K získání potřebných dat byl použit jako nástroj pro sběr dat dotazník vlastní konstrukce. Všechny otázky v dotazníku položeny tak, abych zde našla odpověď, na předem stanovené výzkumné otázky.

Na začátek dotazníku jsem se představila, obeznámila jsem žáky s účelem dotazníku, i o anonymitě. V dotazníku bylo celkem 19 položek, které jsme předem sestavili. Dotazník obsahoval položky, které měly otevřenou i uzavřenou formu otázek. Otázky byly rozděleny do tří oblastí. V první části jsou otázky týkající se věku, pohlaví, nebo dělení školy. Školy jsem dělila následovně: gymnázium, střední odborná škola, střední odborné učiliště, konzervatoř, obchodní akademie. Druhá část se zaměřuje na rodiny, ve kterých žáci vyrůstají. Zaměřuje se především na aktuální situaci rodiny žáka a postavení ženy a

muže v současné rodině. Poslední část se zaměřuje na pohled žáků do budoucnosti a jeho ovlivnění současné rodiny.

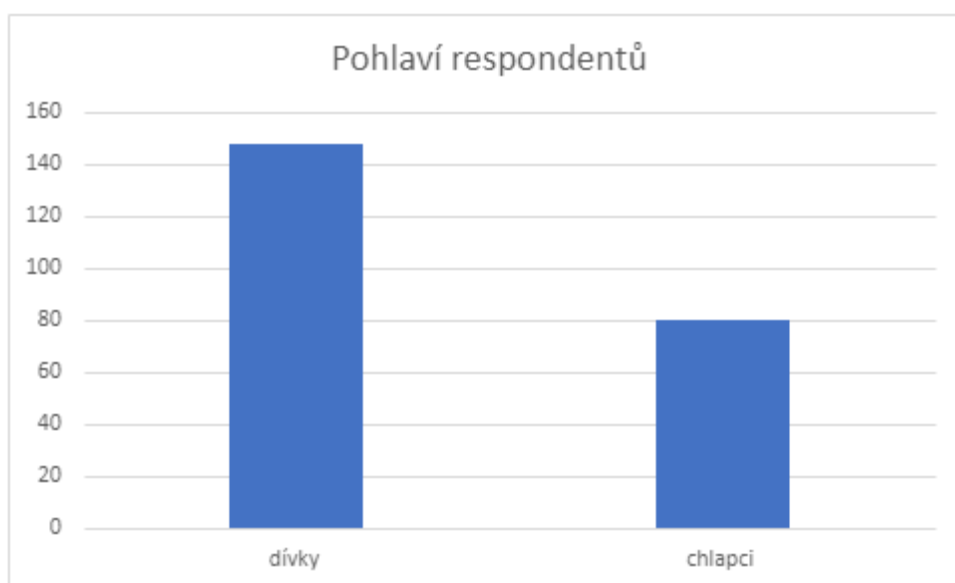
Jak jsem již uvedla výše, dotazník byl zpracován pomocí aplikace Survio. V průběhu února 2021 byli osloveni žáci středních škol na sociálních sítích, zda by nebyli ochotni vyplnit dotazník na proměny současné rodiny. Zároveň jsem poprosila členy rodiny, kteří navštěvují SŠ, zda by nemohli dotazník distribuovat mezi spolužáky a také byli osloveni žáci, kteří již dotazník vyplnili, zda by ho mohli sdílet dále. Celkem se nám podařilo získat 228 dotazníků.

Každá položka v dotazníku byla zvlášť vyhodnocena, případné rozdíly popsány v odpovědích. Pro větší přehlednost jsou údaje zpracovány do statistických tabulek a grafů pomocí programu Microsoft Excel.

5 INTERPRETACE A VÝSLEDKY VÝZKUMŮ

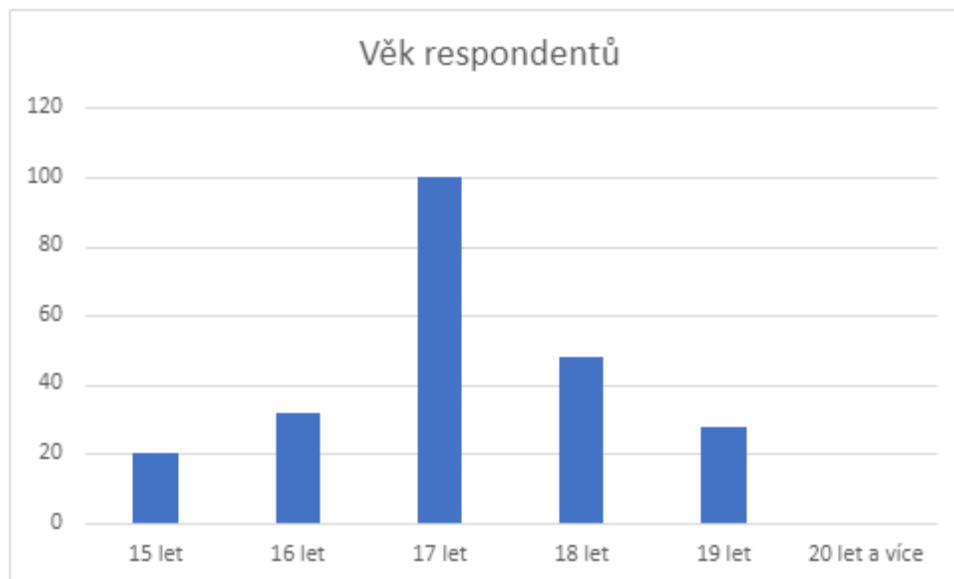
Tato část práce se zabývá výsledky výzkumu, jak už bylo zmíněno výše dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 228 žáků. Dotazník obsahoval otevřené i uzavřené otázky. Otázka otevřená je však pouze jedna a tou je položka č. 6. Položka č. 9, 10 a 15, 17, 18 je položkou škálovou. Ke každé položce pro přehlednost byl zpracován graf.

Položka č.1 byla zaměřena na pohlaví respondentů. Celkově se výzkumu zúčastnilo 228 žáků různých středních škol. Na základě vyhodnocení této položky, viz graf níže, se výzkumu zúčastnilo 148 dívek a 80 chlapců.

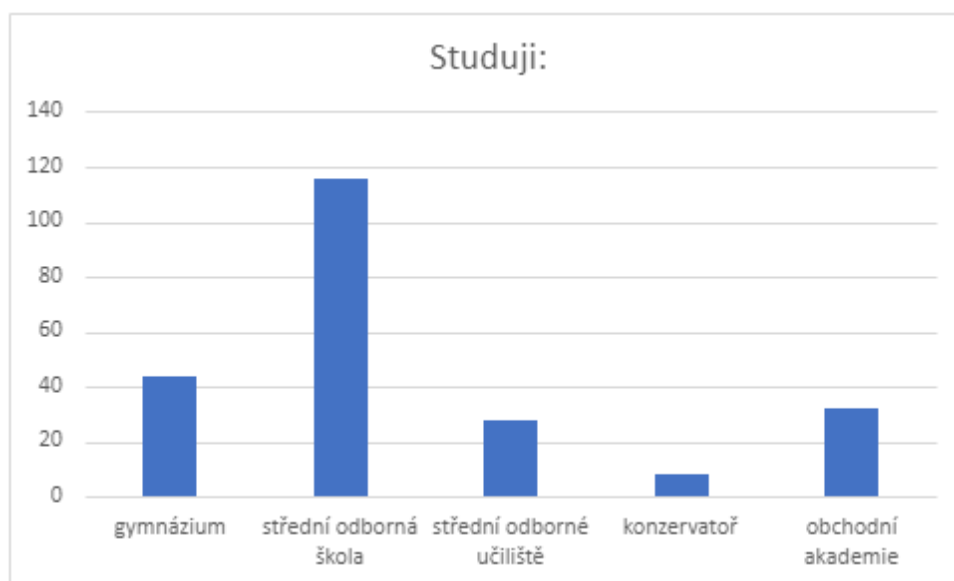
Graf 1

Položka č. 2 se zaměřovala na věk respondentů. Z celkového počtu 228 respondentů se našeho výzkumu zúčastnilo 20 žáků, kteří dovršili patnácti let. 32 žáků našeho výzkumu dosáhlo šestnáct let. Sedmnáct let oslavilo 100 respondentů. Plnoletosti dosáhlo 48 respondentů. Devatenáct let mělo respondentů 28. Dvacet let a více neměl žádný z respondentů.

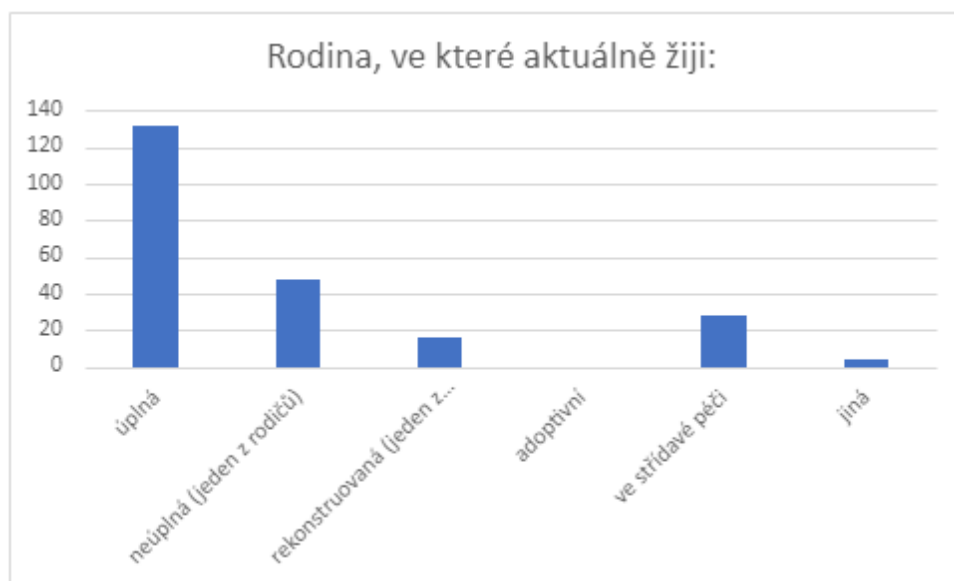
Graf 2.

Pomocí položky č.3 jsme zjistili, jakou střední školu žáci navštěvují. Většina našich respondentů navštěvuje střední odbornou školu. Nejmenší část respondentů navštěvuje konzervatoř.

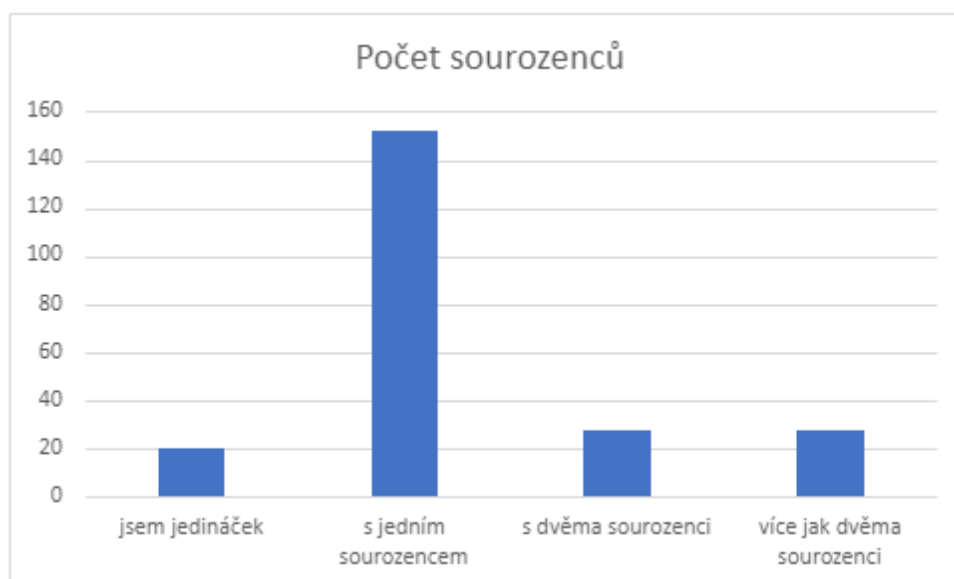
Graf 3.

Položka č.4 byla zaměřena na to, v jaké rodině (domácnosti) aktuálně žijí. Z obdržených výsledků žije 132 respondentů v úplné rodině, 48 respondentů v rodině neúplné (žijí pouze s jedním z rodičů). 28 respondentů zvolilo možnost, že žijí ve střídavé péči. 16 dotázaných žije v rodině rekonstruované, což znamená že jeden z rodičů je vlastní a druhá je nevlastní. Čtyři respondenti uvedli, že žijí v jiné rodině, lze se domnívat, že již se osamostatnili a žijí sami, nebo žijí s prarodiči. Žádný z našich respondentů nežije v adoptivní rodině.

Graf 4.

Další položka se týkala sourozenců respondentů, přesněji řečeno s kolika sourozenci respondent žije ve společné domácnosti. Bylo uvedeno, že v případě, že respondent žije ve střídavé péči, ať spočítá sourozence v obou domácnostech. Z výsledků vyplynulo, že většina respondentů žije ve společné domácnosti s jedním sourozencem. 20 respondentů z 228 je jedináčkem. 28 lidí uvedlo, že má dva sourozence, stejný počet respondentů uvedl, že má více jak dva sourozence.

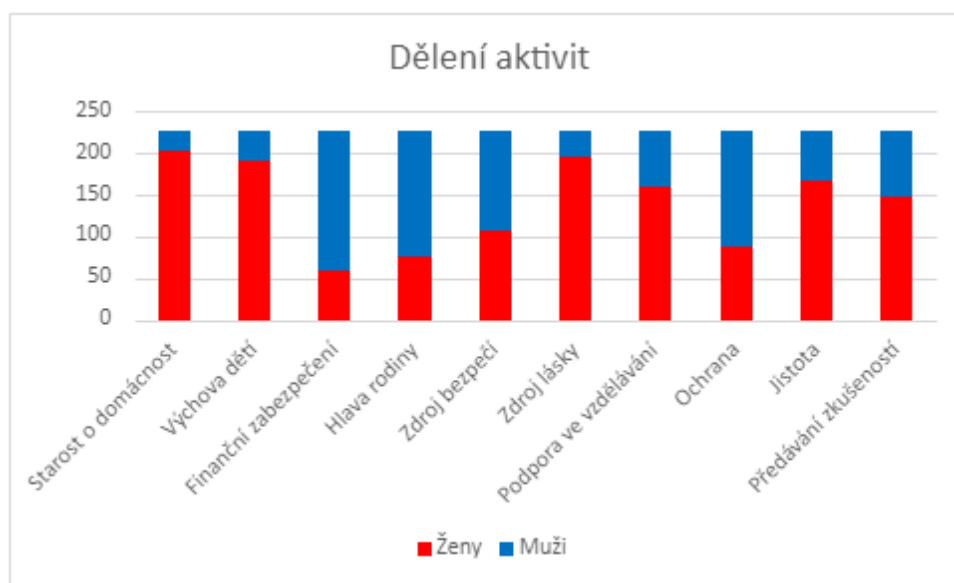

Graf 5.

Položka č. 6 byla otevřenou formou otázky, respondenti zde měli za úkol stručně popsat, co pro ně znamená rodina. Odpovědi respondentů mě velice potěšily, jelikož téměř většina

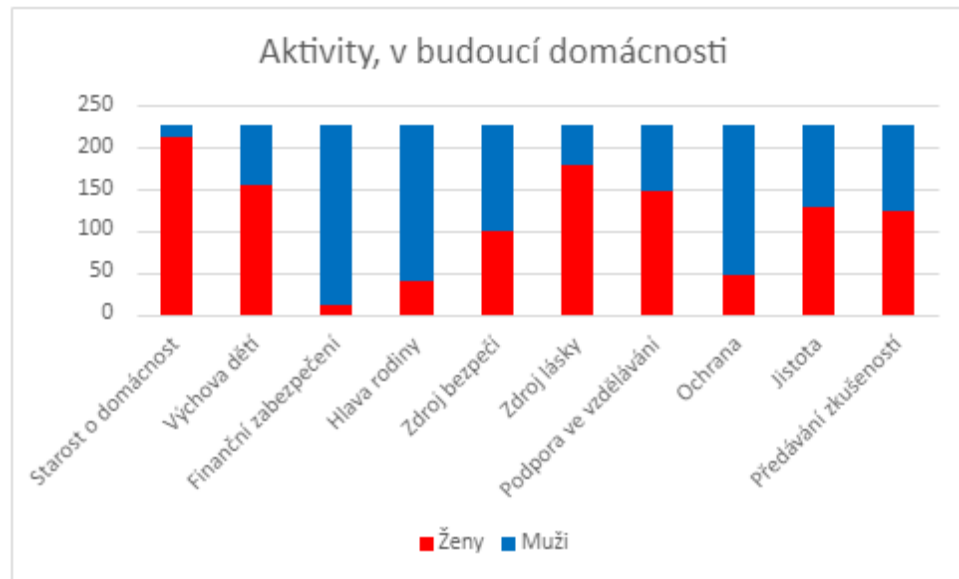
popisovala rodinu samými superlativy. Co mě ale zaujalo bylo, že každý vnímá rodinu úplně odlišně. Jeden z nás považuje za rodinu rodiče, druhý prarodiče. Pod pojmem rodina respondenti vidí také lásku, domov, podporu. Rodina označuje jedince, na které se člověk může obrátit v případě, že potřebuje pomoc, oporu. Pár respondentů na tuto otázku odpovědělo, že je to pro ně celý jejich život, že si bez nich nedokáží představit život. I když ne všichni si toto uvědomují, že mají rodinu, na kterou se můžou kdykoliv spolehnout, i to se pár jedinců v našem dotazníku přiznalo.

V položce č. 7 měli respondenti přiřadit, zda jednotlivé aktivity doma vykonává převážně žena, či převážně muž. Z níže uvedeného grafu vyplývá, že ženy vykonávají větší část zde uvedených činností. Největší převaha žena/muž je ve starosti o domácnost, kde z celkového počtu 228 respondentů odpovědělo 204 respondentů, že o jejich domácnost se stará žena. Činnosti, ve kterých byla převaha odpovědí muž, bylo finanční zabezpečení, které odpovědělo 168 respondentů, za touto činností následovala odpověď, že muž je v domácnosti hlavou rodiny, tak odpovědělo 152 respondentů.

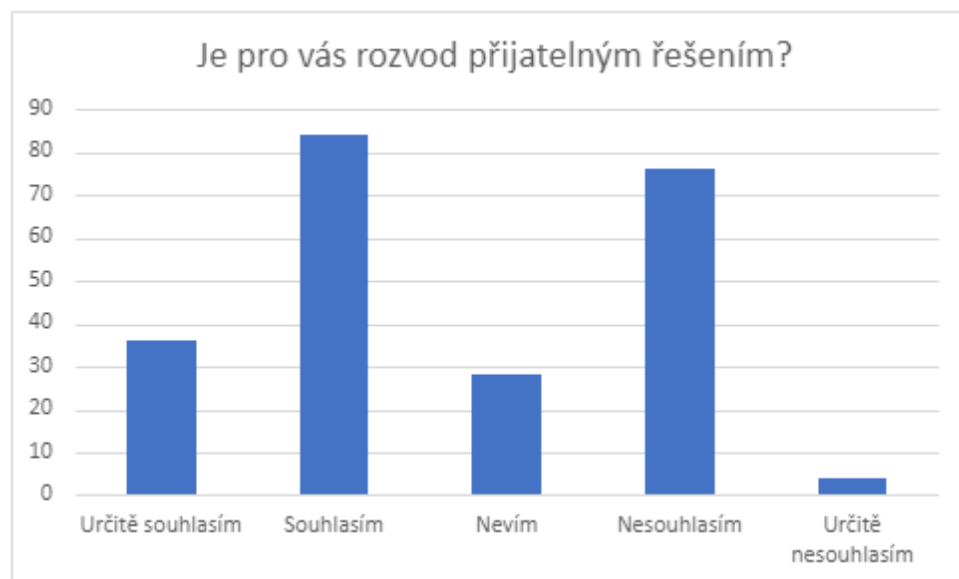
Graf 6.

Položka číslo 8 obsahovala stejné aktivity jak předchozí položka, pouze s tím rozdílem, že respondenti měli tyto aktivity přiřadit z ženě/muži, co chtějí, aby to tak bylo rozděleno v jejich prokreační rodině. Z obdržených odpovědí vyplývá, že respondenti si přejí, aby v rodině, kterou v budoucnu založí, se muž více podílel na daných činnostech než v jejich orientační rodině. Pouze co se týká starosti od domácnost, zde počet jedinců, na rozdíl od předchozí položky, narostl o 8 respondentů.

Graf 7.

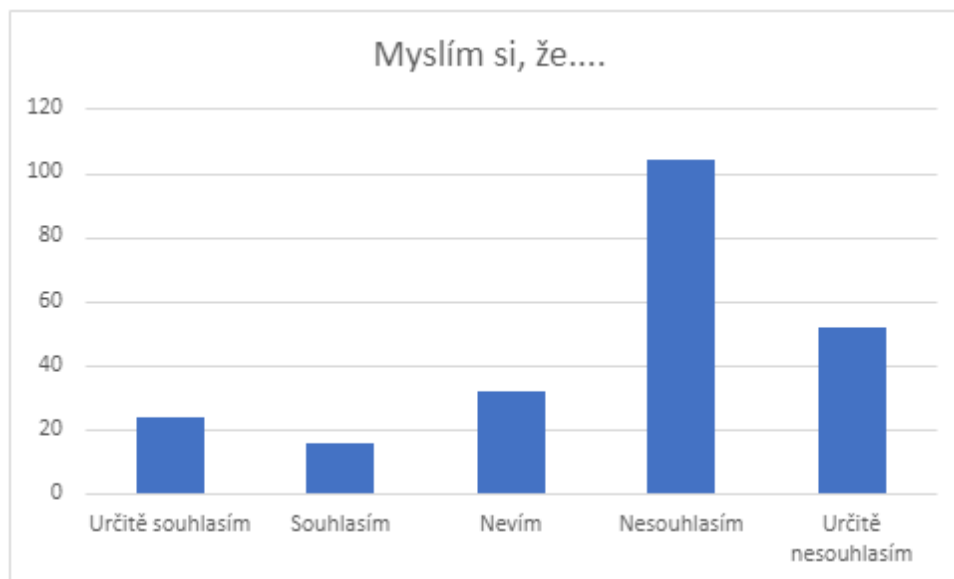
Položka č.9, která zněla, zda je pro žáky rozvod přijatelným řešením rodinných neshod. Dle výsledků vyplývá, že pro většinu dotazovaných žáků je rozvod přijatelným řešením. Z důvodu vysokého počtu respondentů, kteří žijí v úplné rodině, může být tento výsledek zkreslen, jelikož rozvod rodičů nezažili.

Graf 8.

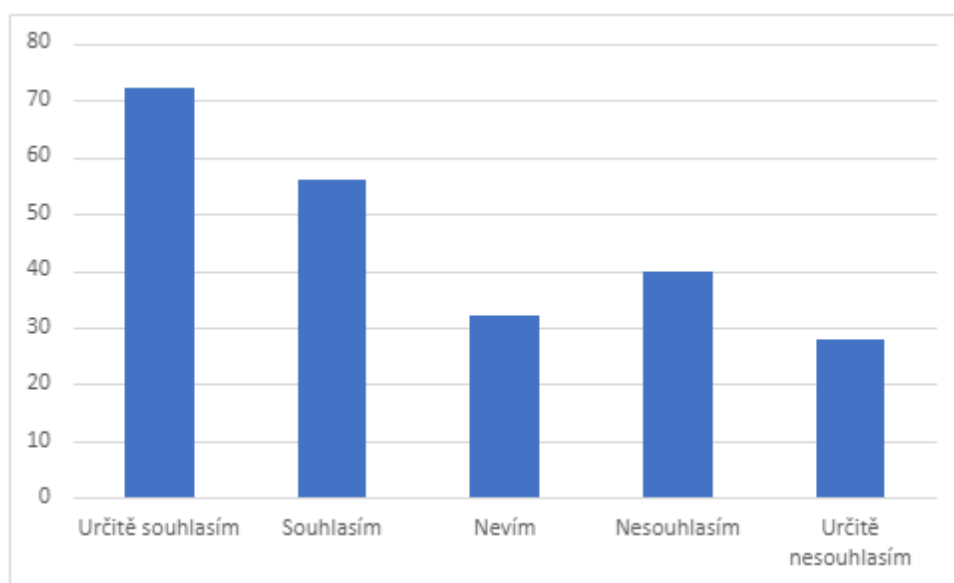
Položka č. 10 obsahovala výrok, na který měli respondenti odpovědět na pěti - bodové škále určitě souhlasím - souhlasím - nevím - nesouhlasím - určitě nesouhlasím. Výrok zněl: Myslím si, že děti, které žijí v rodině s oběma rodiči, jsou lépe vychovávány, než děti v rodině s alespoň jedním nevlastním rodičem. Značná většina respondentů nesouhlasila s tímto výrokem. Pouze 24 respondentů si určitě myslelo, že jsou tyto děti

lépe vychovávány, 16 respondentů s tímto výrokem souhlasilo. 32 respondentů zvolilo možnost nevím.

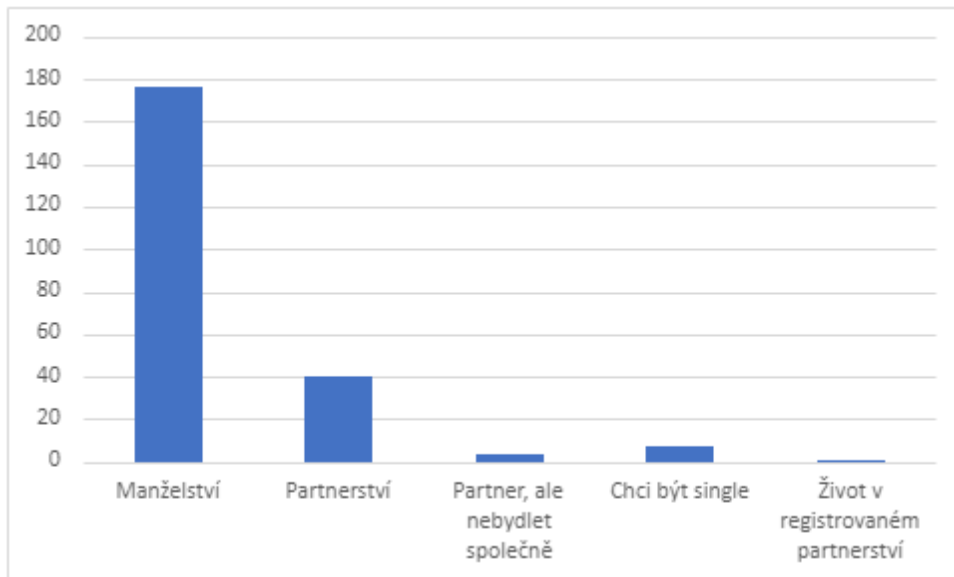
Graf 9.

Výrok obsahovala také položka č. 11. Následující výrok zněl: V budoucnosti chci mít rodinu podobnou té, ve které aktuálně žiji. Výsledky tohoto výroku byly velmi různorodé, téměř skoro vyrovnané. Nejvíce respondentů hlasovalo pro odpověď určitě souhlasím, avšak rozdíly mezi ostatními odpověďmi byly minimální. U chlapců převažovala odpověď nevím. Dívky na gymnáziu chtějí založit v budoucnu podobnou rodinu, v jaké současně žijí.

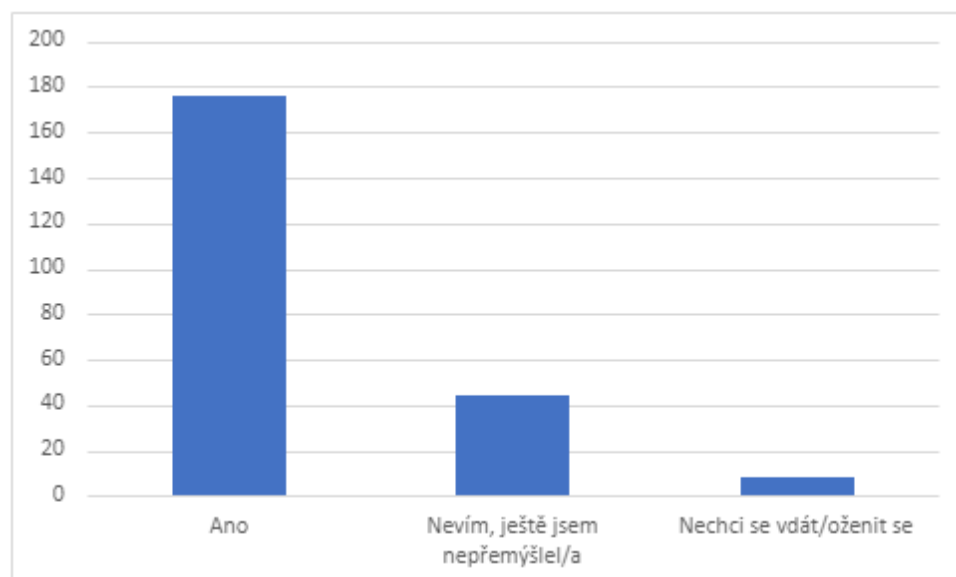
Graf 10.

Položkou č. 12 jsme zjišťovali, co respondenti vnímají jako ideální formu soužití, odpovědi nás velice překvapily, jelikož jsme nepředpokládali, že v dnešní době žáci tak touží po manželství. Náš odhad byl, že budou upřednostňovat spíše nesezdané soužití.

Graf 11.

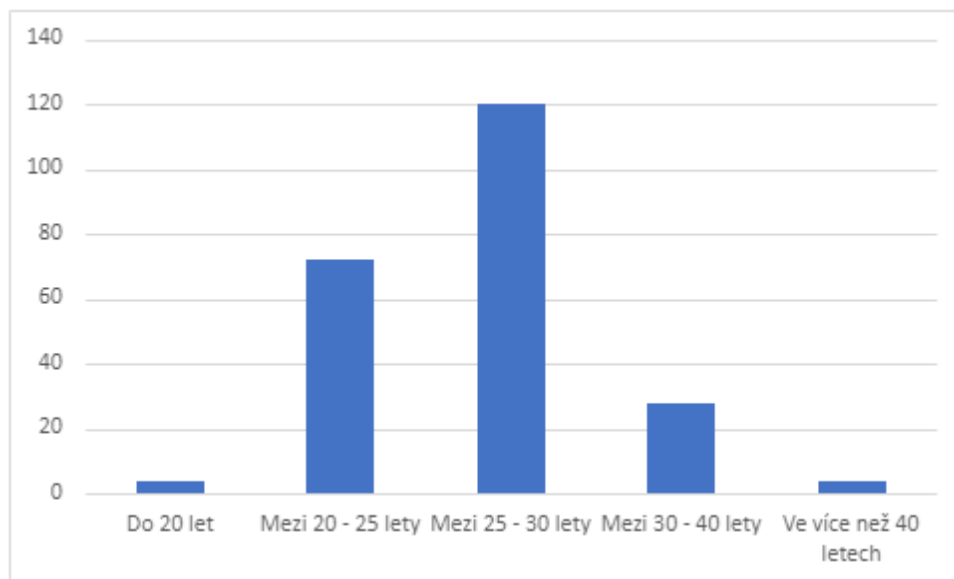
Položka č. 13: V budoucnu se chci vdát/oženit se. Tato položka velmi souvisí s položkou předchozí, dle výsledků se téměř ztotožňuje s výsledky z předchozího grafu.

Graf 12.

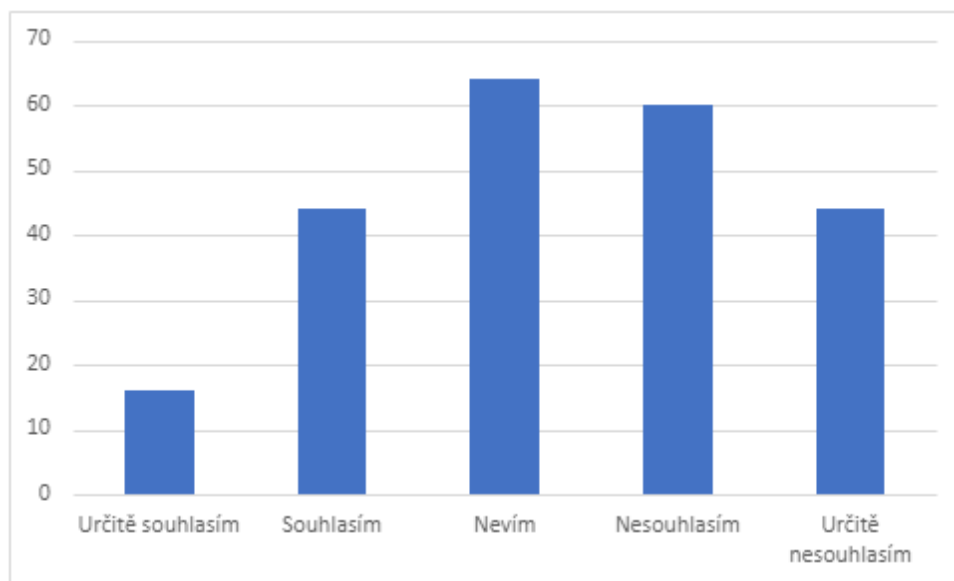
Položka č. 14 navazuje na předchozí položku. V této položce jsme položili otázku, jaký je podle respondentů ideální věk pro vstup do manželství. Nadpoloviční část respondentů, přesněji řečeno 120 si myslí, že ideální věk pro vstup do manželství je mezi 25. a 30.

rokem života. 4 respondenti by se chtěli vdát/oženit se do 20 let, ten stejný počet ve více jak 40 letech.

Graf 13.

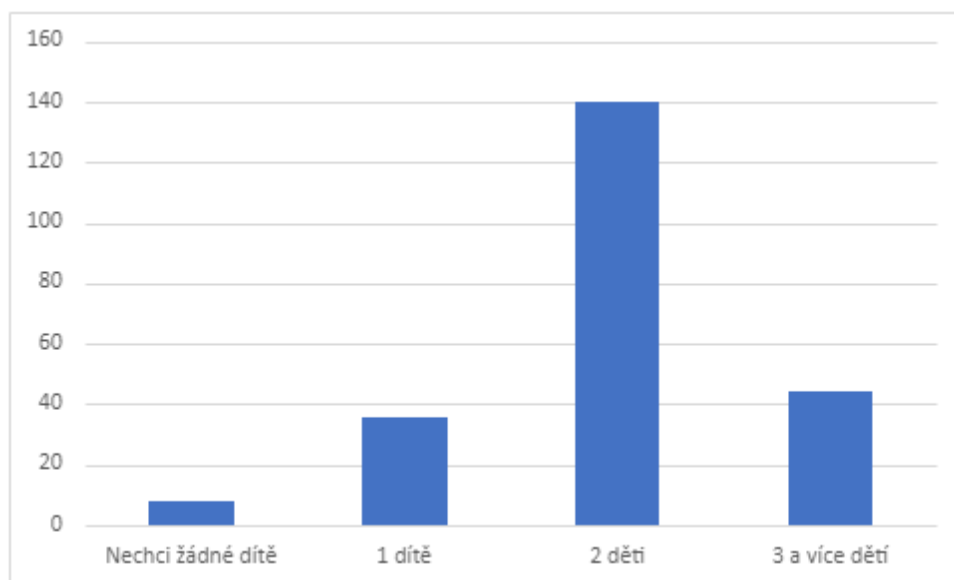
Položka č. 15 obsahovala opět výrok, který zněl následovně: Myslím si, že by partneři měli být sezdaní předtím, než založí rodinu. Zde se názory žáků velmi lišily. Na této pěti-bodové škále, získaly odpovědi: souhlasím, určitě nesouhlasím, stejný počet bodů. Obě možnosti zvolilo 44 respondentů. Názor na tento problém se v očích žáků středních škol je velmi odlišný.

Graf 14.

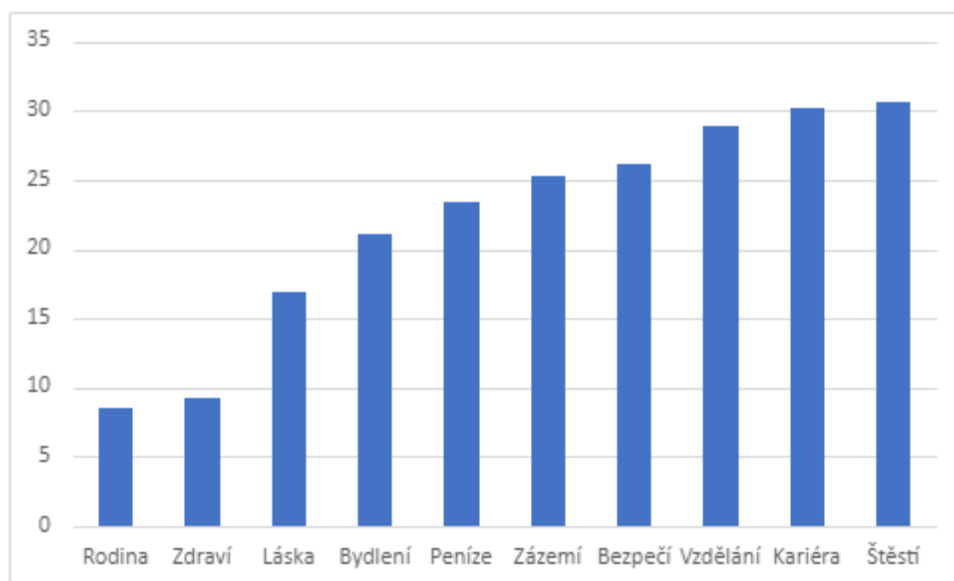
Položka č. 16 Jak velkou rodinu plánujete založit? V této položce s velkou převahou nejvíce žáci odpovídali, že by v budoucnu chtěli mít 2 děti. Co pro mě bylo velkým

překvapením, že 44 respondentů plánuje mít 3 a více dětí. S ohledem na klesající porodnost je tohle velmi zajímavý výsledek.

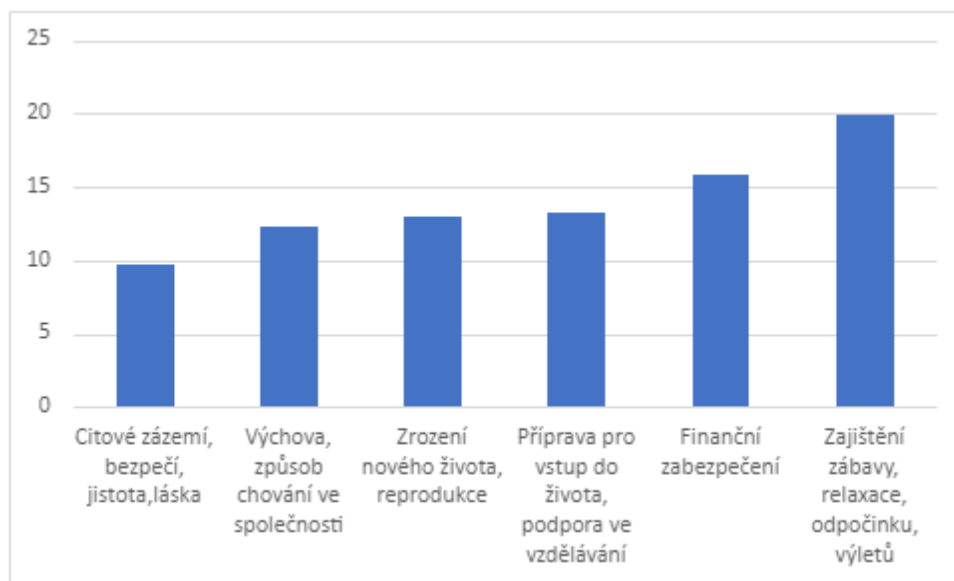
Graf 15.

Položka č. 17. Zde bylo úkolem pro žáka seřadit 10 položek. Na škále od 1 do 10, číslo jedna znamenalo, že pro žáka daná věc hodně znamená, číslo 10 označovalo položka, která je pro žáka nejméně důležitá. Z našeho grafu lze vyčíst, že čím větší hodnotu položka má, tím méně daná věc pro respondenta znamená. Dle obdržených dotazníků vyplývá, že rodina, zdraví a láska je pro dnešní středoškoláky nejvíce důležitá. Překvapivě téměř nejméně důležité je pro žáky vzdělání a kariéra. Výsledky mohou být zkresleny, díky aktuální koronavirové pandemii, kdy všichni středoškoláci absolvují distanční výuku a jsou často demotivováni vzdělávat se v prostředí domova.

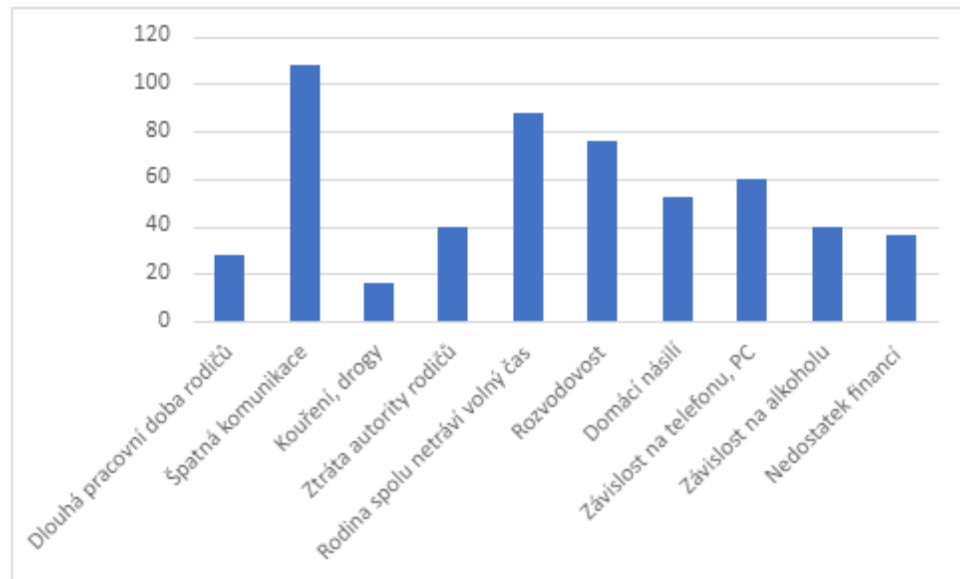
Graf 16.

Další položka č. 18 se taky zaměřuje na seřazení určitých položek, zde se jedná o důležitost funkcí rodiny. Opět v našem grafu znamená, že čím větší hodnotu položka má, tím méně je pro žáka důležitá. Zde jsou výsledky velmi vyrovnané, největší váhu žáci přiřazují funkci emocionální - do které řadíme pocit bezpečí, jistoty lásky a také citové zázemí.

Graf 17.

Poslední položkou našeho dotazníku byla položka č.19 zde měli žáci na výběr 10 možností, co vnímají jako největší problém současných rodin, respondenti mohli vybrat max. tři problémy. Jako největší problém současných rodin naši respondenti vnímají špatnou komunikaci, tuto možnost zvolilo 108 respondentů, dalším problémem je, že rodina spolu netráví volný čas, to si myslí 88 našich respondentů, jako třetí největší problém vnímají rozvodovost, což si myslí 76 našich respondentů. Za zmínku stojí pro mě velmi překvapivý počet, přesněji 52, respondentů, kteří vnímají jako problém domácí násilí. Z tohoto důvodu předpokládám, že mají s domácím násilím zkušenosti, což je velmi smutné.

Graf 18.

6 SHRNUTÍ

V rámci výzkumného šetření jsme se pomocí dotazníkového šetření snažili zmapovat proměny současné rodiny pohledem žáků středních škol. Na začátku praktické části jsme si stanovili hlavní a dílčí cíle. Zároveň jsme si stanovili jednu hlavní výzkumnou otázku a k tomu pět dílčích.

Jako hlavní výzkumnou otázku jsme si stanovili:

Jaký je pohled žáků středních škol na proměny současné rodiny?

Na základě odpovědí od našich respondentů, které jsem na základě výzkumného šetření oslovila, jsem zjistila, že většina námi oslovených žije v tradiční, úplné rodině. Na základě

Jako dílčí otázky byly stanoveny:

V jakém typu rodin žáci středních škol vyrůstají?

Na základě výzkumného šetření jsem zjišťovala, v jakém typu rodin žáci středních škol aktuálně vyrůstají. Na výběr měli z několika možností: úplná, neúplná, rekonstruovaná, adoptivní. Na výběr jsem dala také střídavou péči, přidána byla také možnost: jiná, například za předpokladu že žáci již žijí samostatně. Díky statistikám, které jsou uvedené v teoretické části diplomové práce jsem předpokládala, že velká část vyrůstá v neúplné, či rekonstruované rodině. Avšak výsledky mě velmi mile překvapily. Mezi nejčastější odpovědi respondentů patřilo, že žijí v úplné rodině, jedná se o téměř 60% respondentů, kteří žijí v tradiční rodině: vlastní otec + vlastní matka + děti. Druhou nejčastější odpovědí byla rodina neúplná, za ní pak respondent žijící v rodině se střídavou péčí. Žádný z našich respondentů nežije v adoptivní rodině. Předpokládala jsem však, že počet rekonstruovaných rodin bude vyšší, než rodina neúplná. Z toho důvodu, že rodiče si ve středním věku často najdou po rozvodu dalšího partnera. Co se týká úplné rodiny, je potřeba zmínit, že nejčastěji tyto rodiny, vychovávají 2 děti, z našeho počtu respondentů se jedná o 112 odpovědí.

Jak se liší postavení muže a ženy v současných rodinách pohledem žáků středních škol?

Na základě odpovědí z našeho dotazníkového šetření bylo zjištěno, že postavení muže a ženy se stále liší, dle našich respondentů, ženy zastávají doma více funkcí. Jedná se o funkce praktické, jako je starost o domácnost, úklid, praní, vaření, tak i funkce výchovné, emocionální. Muži se velmi zřídka starají o vedení domácnosti, naopak mají na starost finanční zabezpečení celé rodiny. Z výsledků je patrné, že v současné rodině panují značné

rozdíly, co se týká role a ženy v rodině. Role mezi dvěma pohlavími nejsou rozděleny spravedlivě. Pokud se však podíváme na výsledky, jak by si respondenti přáli mír rozdělené tyto role v té jejich, budoucí, rodině. Nalezneme zde odpověď, že je přáním respondentů přerozdělit více úkolů a rolí na muže, zapojením se více do fungování domácnosti. Jaká však bude realita, to teď můžeme akorát odhadovat, ale dle mého názoru by společná domácnost manželů nebo partnerů, měla být spravedlivě rozdělena co se do počtu povinností týče. Dle mého názoru je toto spolupodílení se na činnosti výhodou pro oba. Jelikož žena nemusí stát celý den u plotny a pobíhat s koštětem v ruce, a tak jí zůstane více volného času na zážitky a výlety s rodinou. Z mé zkušenosti mohu potvrdit, jak tahle pomoc pro ženu důležitá a jsem ráda, že mám vedle sebe manžela, který dokáže uvařit, uklidit a věřím, že při založení rodiny bude i tatínkem, který se dokáže postarat o děti. Proto by muži by měli “ulevit” ženám a přebrat na sebe část jejich rolí, nebo alespoň občas jim pomoci.

Jak se proměnily funkce rodiny pohledem žáků středních škol?

Funkce rodiny pohledem respondentů jsou velmi vyrovnané. Zde můžeme vidět, jak každá z funkcí je pro fungování rodiny zcela zásadní a něčím důležitá. Každý z nás přisuzuje jednotlivé funkci jinou váhu, pro naši společnost je však důležité, aby fungovaly alespoň z části všechny funkce. Z obdržených výsledků lze říct, že pro naše respondenty je stále jednou z nejdůležitějších funkcí láska, pocit bezpečí a jistoty, ale také výchova jedinců pro fungování společnosti. Jde vidět, že respondenti jsou rádi za výchovu a lásku, kterou jim rodiče dávají.

Jaký důraz na svazek manželský kladou žáci středních škol?

Dle našich respondentů je pro ně svazek manželský velmi důležitý, jako ideální formu soužití jej uvedlo 77 % respondentů. Na druhém místě skončilo nesezdané partnerství. Minimum žáků volilo možnosti jako fenomén singles, partnerství bez společné domácnosti, či život v registrovaném partnerství. Mezi překvapivé výsledky patří, že 72 respondentů z celkového množství 228 respondentů uvedlo, že by si přáli mít svatbu mezi 20. - 25. rokem života. Jelikož se věk uzavírání sňatků prodlužuje, mezi našimi respondenty to neplatí. Je možnost, že se tedy vracíme o pár desítek let zpět a sňatky budou uzavírány opět v mladším věku. Naši respondenti však nepovažují za důležité uzavírání sňatku před narozením dítěte.

Jaký význam má rodina pro budoucí život žáků středních škol?

Při otevřené otázce, co pro respondenty znamená rodina jsem zaznamenávala hodně positivity, ale je zajímavé, že každý pod daným pojmem vidí něco jiného. Někdo poznamenal, že jsou to rodiče, sourozenci, prarodiče, jiný zase domov, či láska, dar, nebo podpora. Mállokdo popsal rodinu hanlivým slovem, jelikož moc dobře každý z nás ví, jak je rodina důležitá pro náš rozvoj a fungování. V dotazníku byli dotázáni, zda chtějí mít v budoucnu rodinu podobné té, v jaké aktuálně žijí. Žáci žijící v rodině úplné ve 105 případech odpovídali slůvkem určitě souhlasím, nebo souhlasím, naopak žáci žijící v rodině neúplné, rekonstruované či žijící ve střídavé péči by v budoucnu podobnou rodinu spíše nechtěli. Mají vlastní představy o fungování, jejich budoucí rodiny. Jako největší problém dnešních rodin vidí ve špatné komunikaci, netrávení volného času společně jako rodina, nebo taky rozvodovost, která se však u našich respondentů příliš neprojevila.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Téma rodiny by se dalo zkoumat a diskutovat do nekonečna, protože neustále se rodina rozvíjí a mění. Každý z nás má na danou problematiku jiný názor. Jelikož značná část respondentů vidí problém současných rodin v komunikaci, myslím si, že by téma komunikace a rodiny, mělo být zařazeno do učebních plánů. Mělo by se jednat zejména o základní školy, kde se pohled na rodinu formuje.

Pro 1. stupeň základních škol bych volila spíše nenásilnou formu učení, například pomocí her, videí nebo přednášek. Pro starší děti by byly vhodné již zde vypsány metody pro první stupeň, dále bych zde zařadila různé diskuze v kroužku a pozvala např. nějaký manželský pár, ať se podělí se svými zkušenostmi, nebo například jak oni pracují na dobré komunikaci v rodině. Žáci by měli vidět, že ne ve všech domácnostech to funguje tak jak u nich doma, ať už v dobrém nebo špatném slova smyslu. A třeba se naučí i praktické věci, které budou moci praktikovat doma nebo je využijí v budoucnu.

ZÁVĚR

V diplomové práci je věnována pozornost problematice proměny současné rodiny, tak jak na ní pohlíží žáci středních škol, jejich ovlivnění orientační rodinou pro budoucnost, kdy si založí rodinu prokreační.

Toto téma, je v dnešní době velmi diskutované a aktuální je neustále řešeným tématem široké veřejnosti i řady odborníků. Proto si myslíme, že je takovému tématu třeba věnovat větší pozornost, více se zaměřit na to, aby nebylo tolik rozvodů, a naopak aby rostla porodnost a sňatečnost. V našem případě byl výzkum zaměřen na všechny žáky středních škol, studujících v České republice.

Cílem teoretické části bylo přiblížit teorii rodiny, její funkce a typy, tradiční a moderní rodinu a v neposlední řadě seznámit čtenáře se současnými trendy rodin. Cílem bylo obohatit práci o zajímavé a teoretické poznatky, ale také o praktickou část, která se věnuje žákům středních škol a jejich pohled na proměny současné rodiny, jejich orientační rodinu, také poukazuje na problematiku týkající se postavení muže a ženy v domácnosti

Díky výzkumnému šetření jsem získala pohled na současnou rodinu, z pohledu dospívajících dětí. Zjistila jsem, jak vnímají pojem rodina, nebo také jak nahlíží na postavení ženy a muže v rodině, kde sdílejí společnou domácnost a také jejich představy, jaké aktivity bude vykonávat žena a jaké muž v jejich prokreační rodině. Pomocí výzkumného šetření jsem zjistila, že v jejich rodině vykonává největší množství aktivit, či rolí žena, ale ve svojí vlastní rodině, kterou si v budoucnu založí by chtěli, aby více práce převzal za ženu muž. Starost o domácnost, jako je např. vaření, praní a úklid, chtějí ale dívky stále vykonávat spíše ony. Také mě překvapilo, že značná část respondentů chce mít v budoucnu sňatek, předpokládala jsem spíše větší počet respondentů s odpovědí společného soužití, nikoli manželství. Také mě překvapil počet respondentů, kteří chtějí mít v budoucnu tři děti. Z výsledků vyplývá, že jako největší problémy současných rodin vidí žáci zejména ve špatné komunikaci, rozvodovosti rodičů a také netrávení volného času společně jako rodina. V příloze přikládáme vzor dotazníku.

V této problematice je nezbytné udržovat dobré vztahy děti - rodiče, jelikož i když na první pohled se to nezdá, tyto proměny ovlivňují zejména děti a tyto problémy si nesou po zbytek svého života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Internetové zdroje:

1. Česko v číslech - 2019 | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-cislech-2019>
2. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Copyright © [cit. 21.04.2021]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/123502877/32018120_0101.pdf/5da70908-dcde-4110-8ab8-ffde779b9794?version=1.0
3. *Průvodce* [online]. Copyright © [cit. 21.04.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/578124/Zprava_o_rodine.pdf/7e790f82-3a57-f621-09b5-80e52aa59c31
4. ČESKO. fragment #f3014090 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115#f3014090>
5. ČESKO. fragment #f4581340 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#f4581340>
6. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR* [online]. 2012 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89> ISSN 1211-1244
7. Český statistický úřad. (2014). Do manželství mladí lidé nespíchají [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/do_manzelstvi_mladi_lide_nepospichaji_20140409

Zdroje:

1. DUDOVÁ, R. Otcovství po rozchodu rodičovského páru, 1 vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008, ISBN 978-80-7330-136-1
2. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 9788073151850.
3. GIDDENS, A. *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 135 s. ISBN 80-85850-91-5

4. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
5. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, Martin KREIDL a Barbora HUBATKOVÁ. *Proměny partnerství: životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 264 s. Studie. ISBN 9788074191428.
6. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika. ISBN 9788024711683.
7. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015, 399 s. Pedagogika. ISBN 9788024746746.
8. HOLÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, 256 s. Teoretik. ISBN 9788075020154.
9. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 9788024713694.
10. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 254 s. Pedagogika. ISBN 9788024753263
11. K nízké sňatečnosti v České republice | Hašková | Sociální studia / Social Studies. *Časopisy Masarykovy univerzity* [online]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5638/4734
12. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
13. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché. ISBN 8024712849.
14. LÍŠKOVÁ, Barbora. *Citová a emocionální výchova v rodině a ve škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-398-7
15. MAREŠ, Petr a Tomáš POTOČNÝ, ed. *Modernizace a česká rodina: Modernization and the Czech family : sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.-17. října 2003 Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Barrister & Principal, 2003. Sociální studia. ISBN 80-86598-61-6.

16. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
17. MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUEAU. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 2005, 335 s. ISBN 8071789763.
18. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. Studijní texty. ISBN 9788086429878.
19. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-75-3.
20. PREKOPOVÁ, Jiřina. *Jak být dobrým rodičem: krůpěje výchovných moudrostí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001, 83 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-9063-7.
21. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie. ISBN 9788024730066.
22. RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka a Věra KUCHAROVÁ, ed. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2008, 169 s. ISBN 9788086561523
23. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 162
24. STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *Z dětských mudroslovi: specifické znaky dětské psychiky*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-996-0.
25. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, 179 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0
26. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozšířené a přepracované. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. – A podobně.

Např. – Například

ČR – Česká republika

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny.....	26
--	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví.....	38
Graf 2: Věk.....	39
Graf 3: Škola.....	39
Graf 4: Aktuálně žiji v rodině:.....	40
Graf 5: Ve společné domácnosti žiji:.....	40
Graf 6: Role ženy x muže v rodině v orientační rodině.....	41
Graf 7: Role ženy x muže v rodině v prokreační rodině.....	42
Graf 8: Rozvod.....	42
Graf 9: Výrok 1.....	43
Graf 10: V budoucnu chci mít rodinu podobnou té, ve které žiji nyní.....	43
Graf 11: Ideální forma soužití.....	44
Graf 12: Sňatek ano či ne.....	44
Graf 13: V kolika letech svatbu.....	45
Graf 14: Výrok 2.....	45
Graf 15: Jak velkou rodinu plánujete?.....	46
Graf 16: Seřazení položek.....	46
Graf 17: Seřazení funkcí rodiny.....	47
Graf 18: Největší problémy současných rodin.....	48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník byl distribuován pomocí aplikace Survio, zde je uveden pouze náhled otázek.

Dobrý den, jmenuji se Sabina Ondráčková a jsem studentkou 5.ročníku UTB ve Zlíně oboru Sociální pedagogika. Věnujte prosím několik minut svého času k vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník slouží jako podklad pro praktickou část mé diplomové práce a je zcela anonymní. Za upřímné odpovědi předem děkuji ☺

1. Jsem:

a) dívka

b) chlapec

2. Věk:

a) 15

b) 16

c) 17

d) 18

e) 19

f) 20 a více

3. Studuji:

a) Gymnázium

b) Střední odborná škola

c) Střední odborné učiliště

d) Konzervatoř

e) Obchodní akademie

4. Aktuálně žiji v rodině:

a) Úplné (vlastní matka + vlastní otec)

b) Neúplné (žiji s jedním z rodičů)

c) Rekonstruované (jeden z rodičů je nevlastní)

d) Ve střídavé péči

e) Adoptivní

f) Jiné

5. Ve společné domácnosti žiji:

(V případě střídavé péče počítejte obě domácnosti)

a) jsem jedináček

b) s 1 sourozencem

c) se 2 sourozenci

d) s více sourozenci

6. Otevřená otázka: Co pro vás znamená rodina? Omezení na 10 slov
7. Pozice ženy x muže v rodině vnímám takto: (rozdělit, kdo plní jakou funkci v současné rodině)
- a) starost o domácnost (vaření, praní, úklid) – žena x muž
 - b) výchova dětí – žena x muž
 - c) finanční zabezpečení – žena x muž
 - d) hlava rodiny – žena x muž
 - e) zdroj bezpečí – žena x muž
 - f) zdroj lásky – žena x muž
 - g) ochrana – žena x muž
 - h) jistota – žena x muž
 - a) předávání zkušenosti – žena x muž
8. Pozice ženy x muže v rodině vnímám takto: (rozdělit, jak chci aby byly pozice plněny v budoucí, mnou vytvořené domácnosti)
- i) starost o domácnost (vaření, praní, úklid) – žena x muž
 - j) výchova dětí – žena x muž
 - k) finanční zabezpečení – žena x muž
 - l) hlava rodiny – žena x muž
 - m) zdroj bezpečí – žena x muž
 - n) zdroj lásky – žena x muž
 - o) ochrana – žena x muž
 - p) jistota – žena x muž
 - b) předávání zkušenosti – žena x muž
9. Je pro vás rozvod přijatelným řešením nějakých rodinných neshod?
- a) Určitě souhlasím
 - b) souhlasím
 - c) nevím
 - d) nesouhlasím
 - e) určitě nesouhlasím
10. Výrok: Myslím si, že děti, které žijí s oběma rodiči jsou lépe vychovávány než děti v rodině s alespoň jedním nevlastním rodičem. "
- a) určitě souhlasím
 - b) souhlasím
 - c) nevím
 - d) nesouhlasím
 - e) určitě nesouhlasím
11. V budoucnu chci mít rodinu podobnou té, ve které žiji nyní.
- a) určitě souhlasím
 - b) souhlasím
 - c) nevím
 - d) nesouhlasím
 - e) určitě nesouhlasím

12. Jaká je podle Vás ideální forma soužití?

- a) Život v manželství
- b) Nesezdané soužití
- c) Mít partnera, ale nebydlet spolu
- d) Život v registrovaném partnerství
- e) Chci být single, bez partnera

13. V budoucnu se chci vdát/oženit:

- a) Ano
- b) Nechci se vdát/oženit se
- c) Nevím

14. Pokud ano, chtěl/a bych se vdát oženit:

- a) Do 20 let
- b) Mezi 20-25 lety
- c) Mezi 25-30 lety
- d) Až mi bude 30-40 let
- e) Ve více jak 40 letech

15. Výrok: Myslím si, že by měli být partneři sezdaní předtím, než založí rodinu

- a) určitě souhlasím
- b) souhlasím
- c) nevím
- d) nesouhlasím
- e) určitě nesouhlasím

16. Jak velkou rodinu plánujete založit?

- a) 1 dítě
- b) 2 děti
- c) 3 nebo více dětí
- d) Nechci děti

17. Tyto položky seřad', které jsou podle vás nejdůležitější po nejméně důležité:

10 položek: peníze, kariéra, rodina, vzdělání, bydlení, zdraví, láska, zázemí, bezpečí, štěstí

18. Seřad'te funkce rodiny, které jsou pro vás nejvíce důležité po nejméně důležité:

- a) Zrození nového života, reprodukce, pokračování rodu
- b) Citové zázemí, pocit bezpečí, jistoty a lásky
- c) Zajištění relaxace a zábavy
- d) Výchova, způsob chování ve společnosti
- c) Přípravuje děti na vstup do života, podpora ve vzdělávání
- d) Finanční zabezpečení

19. Jako nejčastější problém současných rodin vnímám: (max. 3 odpovědi)

- a) Domácí násilí

- b) Rozvodovost
- c) Dlouhá pracovní doba rodičů
- d) Rodina spolu netráví volný čas
- e) Nedostatek financí
- f) Závislost na telefonu
- g) Kouření, drogy
- h) Pokles autority rodičů
- i) Pokles komunikace
- j) Jiné